

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ МОРЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА БЕЗПЕКИ

«Допустити до захисту»

зав. кафедри

д.е.н., професор НУК Єфімова Г.В.
(наукова ступінь, вчене звання, П.І.Б. завкафедрою)

_____ «__» _____ 2021 р.
(підпис зав. кафедрою)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеню вищої освіти **бакалавр**

на тему: **Міжнародна інвестиційна привабливість**
українських регіонів

Виконав: студент IV курсу, групи 4451

Спеціальності _____ 051 Економіка

_____ ОП Міжнародна економіка

(шифр і назва спеціальності)

_____ Кутняк Д.П.

(прізвище та ініціали)

Керівник _____ к.е.н., доцент кафедри економічної
політики та безпеки Марущак С.М.

(прізвище та ініціали)

Миколаїв – 2021 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА

Факультет економіки моря
Кафедра економічної політики та безпеки
Освітній рівень – перший (бакалаврський)
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 051 Економіка
Освітня програма – Міжнародна економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ

гарант освітньої програми
«Міжнародна економіка»

_____ М. В. Волосюк
«___» _____ 2021 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Студенту _____ Кутняк Дар'ї Павлівні
(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Міжнародна інвестиційна привабливість українських регіонів»
Керівник роботи к.е.н., доцент кафедри економічної політики та безпеки Марущак
Світлана Миколаївна

Затверджені наказом ректора № _____ від «___» _____ 2021 року

2. Термін подання роботи: 15 червня 2021 р.

3. Вихідні дані по роботі: законодавчі та нормативно-правові акти України, монографічна і довідкова література, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні й аналітичні дані про обсяги іноземних інвестицій в Україну та регіони, соціально-економічний, демографічний розвиток регіонів, економіко-географічний розвиток виробничої інфраструктури, розвиток ринкових відносин і комерційної інфраструктури, рівень інвестиційного ризику, дані про місце України в міжнародних рейтингах, дані опитування

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів): Теоретичні аспекти міжнародної інвестиційної привабливості регіонів; Аналіз міжнародної інвестиційної привабливості України та її регіонів; Напрями підвищення рівня міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України.

5. Перелік презентаційних матеріалів: Види іноземних інвестицій; Ознаки міжнародної інвестиційної діяльності; Чинники, які вмотивовують інвесторів до здійснення іноземного інвестування; Суб'єкти міжнародної інвестиційної діяльності; Етапи параметричного аналізу інвестиційної привабливості; Тематика дослідження DOING BUSINESS; Динаміка ПІІ в Україні за 2015-2020рр.; Рейтинг простоти ведення бізнесу в Україні за період з 2010 по 2020рр.; Рейтинг інвестиційно-привабливих регіонів України у 2020р.; Потенційні кроки української влади, які можуть максимально позитивно вплинути на інвестиційні та бізнес-рішення; Рівні загроз для іноземних інвесторів на 2020р.; Основні напрямки щодо зниження рівня корупції – зарубіжний досвід для України; Процедура створення стратегічного плану брендингового розвитку регіону

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення наукового керівника роботи	01.09.2020р.- 15.09.2020р.	
2.	Вибір теми роботи та її узгодження з науковим керівником	15.09.2020р.- 30.09.2020р.	
3.	Вивчення друкованих та електронних джерел, економічних реалій, методичних та наукових видань з теми роботи	01.10.2020р.- 31.10.2020р.	
4.	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	01.11.2020р.- 15.11.2020р.	
5.	Збір статистичної інформації на базовому підприємстві (установі, організації)	15.11.2020р.- 31.01.2021р.	
6.	Розробка теоретичного розділу	01.02.2021р.- 29.02.2021р.	
7.	Розробка аналітичного розділу	01.03.2021р.- 31.03.2021р.	
8.	Розробка проектного розділу	01.04.2021р.- 30.04.2021р.	
9.	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	01.05.2021р.- 15.05.2021р.	
10.	Редагування рукопису роботи магістранта та ознайомлення з ним наукового керівника	15.05.2021р.- 30.05.2021р.	
11.	Усунення зауважень наукового керівника та завершення роботи	01.06.2021р.- 10.06.2021р.	
12.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи в бібліотеку НУК для перевірки на унікальність	10.06.2021р.	
13.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи на попередній захист	15.06.2021р.	
14.	Усунення зауважень кафедрального захисту та результатів перевірки на виявлення збігів/ідентичності/схожості роботи	16.06.2021р.- 20.06.2021р.	
15.	Розробка проекту демонстраційного матеріалу та доповіді	16.06.2021р.- 20.06.2021р.	
16.	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	18.06.2021р.	
17.	Захист роботи перед АК	24.06.2021р.	

Науковий керівник _____ Марущак С.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Студент _____ Кутняк Д.П.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ	7
1.1. Економічний зміст міжнародних інвестицій, інвестиційної діяльності та привабливості	7
1.2. Чинники міжнародної інвестиційної привабливості держави та її регіонів	13
1.3. Методи оцінки міжнародної інвестиційної привабливості	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ	25
2.1. Аналіз сучасних тенденцій іноземного інвестування в Україні та її регіонах	25
2.2. Аналіз міжнародної інвестиційної привабливості України як індикатора інвестиційної спроможності регіонів	32
2.3. Рейтингове оцінювання рівня міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України	38
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	44
3.1. Ідентифікація проблем формування міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України	44
3.2. Впровадження реформ та використання зарубіжного досвіду як напрямів підвищення інвестиційної привабливості України	47
3.3. Брендинг як інструмент формування інвестиційної привабливості регіону	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність теми. Однією з важливих проблем в Україні є стабілізація економіки і підвищення її ефективності. Досить багато проблем соціально-економічного розвитку регіонів створюють значні перешкоди на шляху подальшого їх розвитку. Для вирішення цих проблем і реалізації перспективних проектів потрібні кошти. Нестача внутрішніх фінансових ресурсів та відсутність бюджетного фінансування спонукають до пошуку нових напрямів залучення капіталу. Таким чином, забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни в цілому і її регіонів пов'язано з нарощуванням та ефективним використанням інвестиційних ресурсів, у тому числі й іноземних інвестицій. Прямі іноземні інвестиції є важливим джерелом капіталовкладень у розвиток країни та впровадження інноваційних технологій у виробництві і управлінні. Для залучення іноземних інвестицій одним із важливих чинників є розробка напрямів підвищення рівня міжнародної інвестиційної привабливості, активізації інвестиційних процесів. Це завдання однаково стосується як всієї країни, так і окремих її складових – регіонів України. Саме інвестиційна привабливість регіону є спонукальним чинником до прийняття інвестиційних рішень інвесторами. Тому обрана тема кваліфікаційної роботи є важливою і актуальною.

Теоретичні і практичні питання інвестиційної привабливості держави та її регіонів вивчали такі українські дослідники як Ю.М. Вербицька, Ю.В. Герасименко, А.О. Гура, Ю.М. Коваленко, Т.О. Мельничук, О.Ю. Матвєєва, А.С. Міняйло, О.С. Мороз, І.О. Оніщенко, Д.Н. Дацишин, І.В. Мілько, Т.Б. Харченко, Т.С. Черкашина та ін. Питання оцінювання рівня інвестиційної привабливості України, регіонів, міст знайшли відображення у роботах низки вітчизняних вчених-економістів, серед яких слід відзначити праці Т.Г. Венгуренко, В.В. Плахотнюк, О.М. Вільчинська, Ю.І. Бондар, О.В. Вірянська, Ю.В. Єльнікова, Г.В. Лещук, Ю.А. Опанасюк, А.Л. Романчук, С.О. Степуріна, В.І. Дериховська, Г.О. Федоров, Н.В. Балабанова, О.Н. Бондаренко та ін. Незважаючи на цінність їх результатів, питання щодо напрямків підвищення рівня міжнародної інвестиційної

привабливості для регіонів України дуже важливе і потребує нових способів вирішення.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретико-методичних положень про міжнародну інвестиційну привабливість регіонів України та розробка практичних рекомендацій щодо напрямків підвищення її рівня з метою залучення іноземних інвестицій.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення інвестиційної привабливості регіонів України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо формування передумов та реалізації заходів для підвищення рівня міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі основні завдання:

- пояснити економічний зміст міжнародних інвестицій, інвестиційної діяльності та привабливості;
- визначити чинники міжнародної інвестиційної привабливості держави та її регіонів;
- дати характеристику методам оцінки міжнародної інвестиційної привабливості;
- виконати аналіз сучасних тенденцій іноземного інвестування в Україні та її регіонах;
- дослідити міжнародну інвестиційну привабливість України як індикатора інвестиційної спроможності регіонів;
- виконати рейтингове оцінювання рівня міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України;
- встановити перелік проблем формування міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України;
- пояснити можливість впровадження реформ та використання зарубіжного досвіду як напрямів підвищення інвестиційної привабливості України;
- описати брендинг як інструмент формування інвестиційної привабливості регіонів України.

У роботі для досягнення поставленої мети було використано такі методи дослідження: системний підхід; методи аналізу інтенсивності динаміки на основі відповідних показників; метод структурного аналізу; графічний; метод порівняння; метод абстрагування; методи аналізу та синтезу; рейтинговий метод та ін.

Теоретичну и методологічну основу дослідження складають наукові, теоретичні висновки та узагальнення вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, що містяться у монографічній, спеціальній та періодичній літературі з питань залучення в регіони України іноземних інвестицій, забезпечення високого рівня їх міжнародної інвестиційної привабливості.

Інформаційну базу дослідження формують статистичні й аналітичні дані про обсяги іноземних інвестицій в Україну та регіони, соціально-економічний, демографічний розвиток регіонів, економіко-географічний розвиток виробничої інфраструктури, розвиток ринкових відносин і комерційної інфраструктури, рівень інвестиційного ризику, дані про місце України в міжнародних рейтингах, дані опитування.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел із 75 найменувань. Дана робота виконана на 68 сторінках, містить 2 таблиці, 31 рисунок та 8 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ

1.1. Економічний зміст міжнародних інвестицій, інвестиційної діяльності та привабливості

Інвестиції завжди були і залишаються основним інструментом розбудови економіки. Вони необхідні для її перебудови, структурних зрушень, розвитку техніки та технологій, наукових досліджень в сфері виробництва, розробки та впровадження проектів виробництва нових продуктів тощо.

Інвестиції як економічна категорія стали об'єктом дослідження у 90-х роках ХХ ст. з початку ринкових трансформацій нашого суспільства [20]. Становлення в Україні ринкової економіки спонукало науковці і практиків досліджувати питання сутності, ефективності, способів залучення інвестицій.

В Законі України «Про інвестиційну діяльність» сказано, що інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [39].

Це можуть бути кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів), будь-яке рухоме та нерухоме майно, майнові права інтелектуальної власності, технічні, технологічні, комерційні та інші знання, які втілені у відповідних документах, навиках, виробничому досвіді, потрібні для організації виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»), права на користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням тощо [39].

Діяльність з реалізації інвестицій називається інвестиційною. Її можуть здійснювати громадяни, юридичні особи та держави. Окрім інвестицій які здійснюються фізичними особами, різними організаціями недержавними, така діяльність може провадитися органами державної влади, державними підприємствами, органами місцевого самоврядування, іноземними державами, їх

громадянами та юридичними особами. Джерелами інвестиційних ресурсів можуть бути як власні кошти і інші цінності громадян, недержавних підприємств, господарських товариств і т.д, кошти державного бюджету, позичкові кошти, кошти місцевих бюджетів, іноземних громадян, держав, юридичних осіб [39].

Наведене вище виражає загальний зміст інвестицій, як це відображено в українському законодавстві. Особливу увагу для розвитку економіки України потрібно приділити питанню іноземного інвестування.

Основні питання іноземного інвестування в Україні врегульовується рядом законодавчих документів, основний з яких – Закон України «Про режим іноземного інвестування» (ЗУ) [40]. Відповідно до даного закону, іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту і ця діяльність проводиться у відповідності з законами України. Іноземні суб'єкти, які провадять інвестиційну діяльність на території України називаються іноземними інвесторами. Згідно Закону України Про режим іноземного інвестування, це іноземці – фізичні особи, які на території України проживають тимчасово, юридичні особи, створені відповідно до законодавства інших країни, а також іноземні держави, міжнародні організації та інші іноземні суб'єкти, які можуть здійснювати інвестиційну діяльність у відповідності до законів України [40].

З огляду на різноманіття цінностей, які можуть виступати в якості інвестованих засобів, суб'єктів, які можуть виступати в ролі інвесторів, способів та об'єктів інвестування і т.ін., в практиці застосовують і висвітлюють в теорії різні види міжнародних інвестицій. В дод. А наведено види іноземних інвестицій, а в дод. В – форми іноземних інвестицій, визначені в ЗУ [40].

В науковій та методичній літературі також проводять класифікацію інвестицій за різними ознаками. Аналіз літературних джерел дозволив нам систематизувати і навести у схематичному вигляді основні класифікації – рис. 1.1.1., 1.1.2., дод. С.

Якщо пояснювати сутність інвестицій з мікроекономічної точки зору – це такий економічний інструмент, у котрий можна вкладати кошти для отримання прибутку

[19, с. 7]. В макроекономіці ми б пояснили сутність інвестицій як процес фінансування функціонування, зростання та розвитку національної економіки [19, с. 7].

Рис. 1.1.1. Види іноземних інвестицій за типом інвестованих активів [39]

Рис. 1.1.2. Види іноземних інвестицій за ступенем контролю та джерелом вкладення [19]

В теорії інвестицій, діяльність, пов'язана з їх реалізацією, визначається як послідовна, цілеспрямована діяльність, мета якої – капіталізація об'єктів власності, акумуляція та використання інвестиційних ресурсів, регуляція процесів вкладення коштів в різні об'єкти інвестування, міжнародного руху інвестицій та відповідних

товарів, створення сприятливого інвестиційного клімату, отримання прибутку або соціального ефекту [19, с. 7].

Якщо інвестиційна діяльність пов'язана з наступними видами діяльності – рис. 1.1.3., то ми можемо її визначити як міжнародну інвестиційну діяльність [19, с. 9].

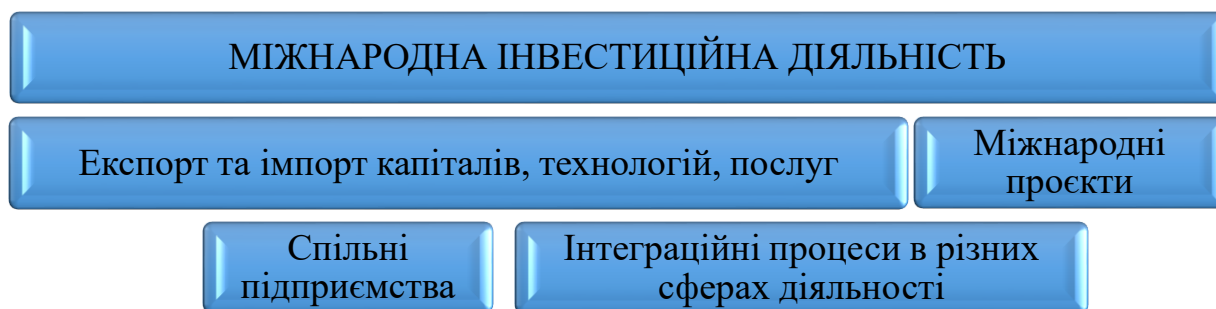

Рис. 1.1.3. Ознаки міжнародної інвестиційної діяльності [19, с. 9]

Суб'єктів, які беруть участь в міжнародній інвестиційній діяльності, за роллю в даному процесі і стороною, від якої вони здійснюють діяльність можна умовно розділити на 4 групи – рис. 1.1.4.

Рис. 1.1.4. Суб'єкти міжнародної інвестиційної діяльності [19, с. 10]

Як ми зазначили вище, в макроекономічному сенсі інвестиції сприяють зростанню і розвитку національної економіки. На думку Роциної Н.В., інвестиції – це своєрідні «попит», «оцінка» результатів та процесів, що відбуваються в економіці України з точки зору приросту капіталу та соціальної складової [44].

Інвестиції в економіку, особливо іноземні, можуть стати ефективним інструментом вирішення проблем дефіциту капіталу в державі, прискорити науково-технічний прогрес, сприяти розвитку виробництва тощо. Однак для залучення іноземних інвестицій важливими є певні умови, здатні зацікавити інвесторів. Так для активізації іноземного інвестування в країні має складатися сприятливий інвестиційний клімат, бути на висоті і зростати рівень національної конкурентоспроможності, бути позитивний інвестиційний імідж тощо. Проблема іноземного інвестування в тому, що іноземні інвестиції і позитивна ситуації в країні – це взаємозалежні і взаємоутворюючі умови. Саме тому в самій державі потрібно власними силами забезпечити створення певною мірою стабільних та прогнозованих умов для іноземного інвестування. В першу чергу – це ефективна стратегія держави щодо залучення іноземних інвестицій та сприятлива інвестиційна політика, мотивом для провадження якої є підвищення добробуту в країні, створення виробничих потужностей, впровадження нових технологій, збільшення кількості робочих місць. [44]

Інвестори при прийнятті рішень щодо здійснення інвестицій керуються певними критеріями щодо вибору об'єктів інвестування. Наприклад, наявність сприятливого інвестиційного клімату викликає у потенційних інвесторів довіру та впевненість у доцільності та безпечності вкладення фінансових ресурсів у потенційно привабливі об'єкти. При цьому часто для позначення інтересу саме до цих об'єктів використовують словосполучення «інвестиційна привабливість».

В науковій та методичній літературі ми ознайомилися з рядом визначень інвестиційної привабливості, які дають в своїх роботах І.А. Бланк, В.В. Бочарова, А.О. Гура, О.О. Комліченко, Ю.А. Опанасюк, А.Л. Романчук, О.В. Вірянська та ін. (дод. D) [2, 4, 15, 32, 43, 10], і дійшли висновку, що інвестиційна привабливість – це досить складне поняття. Виділимо три його яскраво виражені характеристики:

- 1) можливість оцінити рівень для порівняння, прогнозування тощо;
- 2) очікувані ознаки об'єкта інвестування;
- 3) результати, очікувані інвестором.

В першому випадку інвестиційна привабливість – це інтегральна характеристика, яка може бути виражена кількісно у вигляді показника, а оскільки з дослідження випливає, що в даному понятті закладено багато смислу, важливого для об'єкта та суб'єкта інвестування, то оцінка рівня інвестиційної привабливості спирається на систему одиничних показників – характеристик об'єкта інвестування.

В другому випадку інвестиційна привабливість – це певний стан об'єкта інвестування – рівень його позиціонування на ринку, рівень ризику інвестування, потенційний платоспроможний попит на інвестиції, тобто, зацікавленість в можливості інвестуванні іншими інвесторами, сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мезо- і мікрорівнях.

В третьому випадку інвестиційна привабливість – це можливість досягнення очікуваних результатів – доходності здійснюваних інвестицій, перспективності розвитку як об'єкта, так і подальшого інвестування, рівень задоволення фінансових, торговельних, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора, узгодження інтересів і можливостей інвестора та реципієнта інвестицій.

Проаналізувавши думки різних науковців, можемо зробити висновок, що інвестиційна привабливість – це комплексна якісна і кількісна характеристика, на основі якої приймається рішення про доцільність інвестиційної діяльності, при цьому беруться до уваги зовнішні та внутрішні умови функціонування об'єкта інвестування, можливості щодо досягнення цілей обидвох сторін взаємодії, ризику та перешкоди на шляху досягнення визначеної мети інвестування.

Також варто зазначити, що все вище сказане однаково може розглядатися на різних рівнях – існує інвестиційна привабливість країни, регіону, галузі та конкретного господарюючого суб'єкту. Інвестиційна привабливість країни є комплексним результатом взаємодії об'єктивних та суб'єктивних інвестиційно-привабливих характеристик регіонів та галузей національної економіки. Останні, в свою чергу, суттєво впливають та обумовлюють рівень привабливості для

інвестора конкретного господарюючого суб'єкта певного регіону або ж певної галузі [43].

1.2. Чинники міжнародної інвестиційної привабливості держави та її регіонів

В політекономії існують теорії міжнародних інвестицій, які пояснюють, що саме мотивує інвесторів до цієї діяльності [25, с. 39]. Їх є три:

- теорія руху капіталу. В даному випадку мета іноземних інвестицій – отримати більший дохід в іншій країні порівняно з доходом, який можна отримати на внутрішньому ринку. Дана теорія припускає наявність конкуренції, а інвестиції в іншу економіку пояснює тим, що процентні ставки в країні інвестування вищі, а, отже, шанси отримати вищі доходи – вищі. Як це завжди буває, в даній теорії є недоліки – інвестору необхідно конкурувати з вітчизняними інвесторами;

- теорія монополістичної переваги. Якщо інвестиції здійснюються в виробництво аналогічної продукції – це горизонтальні інвестиції, якщо в нові види продукції – вертикальні.

В даній теорії три моделі пояснюють переваги інвестора:

- модель більш досконалих знань, використання яких дозволяє створюваним продуктам вигідно відрізнитися на ринку країни-рецепієнта;

- модель міжнародного життєвого циклу продукту В.Вернона [25, с. 39]. Якщо взяти за основу, що продукти проходять 5 стадій свого існування, то на початку циклу інвестор отримує переваги від інновацій у новий продукт. Цей товар спочатку продається на ринку розвинутої країни, потім – на ринках інших країн;

- модель олігополій. Така модель пояснює прагнення компанії розширити свою діяльність на нових ринках;

- теорія інтернаціоналізації прямих іноземних інвестицій. Інтернаціоналізація міжнаціонального обміну продуктами проводиться через прямі інвестиції транснаціональних компаній.

В кожній теорії є певні недоліки. Але систематизуючи розглянуте вище і практичний досвід, висвітлений в численних наукових працях, ми можемо

сформулювати основні чинники, які вмотивовують з одного боку – інвесторів до здійснення іноземного інвестування, з іншого – прагнення країни-реципієнта до їх залучення – рис. 1.2.1, 1.2.2.

Рис. 1.2.1. Чинники, які вмотивовують інвесторів до здійснення іноземного інвестування [25, с. 15]

Україна територіально розділена на окремі регіони, які відрізняються в плані природних, соціальних та економічних ресурсів. Це зумовлює суттєві диспропорції між ними в плані економічного розвитку. Наразі регіональна політика вибудовується таким чином, щоб стратегічний регіональний розвиток мав за основу наявні можливості. Саме на відносній самостійності в ресурсному та,

відповідно, технологічному плані вибудовується їх стратегія підвищення конкурентоспроможності. А спираючись на регіональні можливості в сукупності формується конкурентоспроможність держави. Розвиток регіону – це першочергове і пріоритетне завдання місцевої влади, шлях до покращення добробуту населення. Основою розвитку регіону є залучення інвестицій.

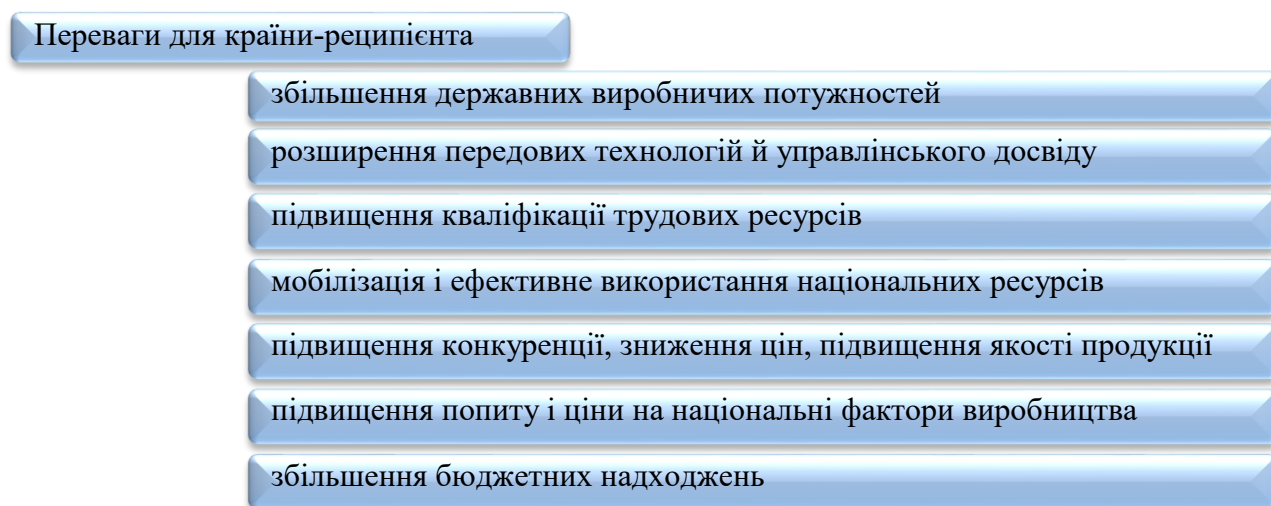

Рис. 1.2.2. Чинники, які вмотивовують країну-реципієнта до залучення іноземних інвестицій [25, с. 15]

Інвестиційний потенціал – це здатність досягти бажаного результату через реалізацію та управління інвестиційними можливостями, що містяться в інвестиційних ресурсах, сприятливий інвестиційний клімат, який забезпечує інвестиційну привабливість регіонів і держави в загальному [28, с. 215].

Мойсеєнко І.П. виділяє три форми використання інвестиційного потенціалу: наявний, набутий, невикористаний. Інвестиційний потенціал та процеси щодо його формування – планування, організація, мотивація, контроль визначають систему управління та рівень інвестиційних можливостей регіону [28, с. 216].

Інвестиційний потенціал регіону – це система відносин, середовище діяльності та система визначення інвестиційної привабливості [28., с. 217]. Його визначає певна система показників – кількісних та якісних.

Кількісними показниками інвестиційного потенціалу регіону є обсяги інвестицій в основні фонди виробничого та невиробничого призначення; прямих і портфельних інвестицій; надходження фінансових коштів, введення у дію

основних виробничих фондів, кредитів тощо. З якісного боку ми можемо зазначити рівень зайнятості населення, підвищення доходів, збільшення та розвиток соціально-культурних об'єктів, підвищення рівня охорони здоров'я, розвиток закладів охорони здоров'я та освіти, розвиток житлово-комунального господарства тощо. Всі перераховані чинники прямо чи опосередковано визначають привабливість регіону для іноземного інвестування. Раніше ми зазначали, що стабільний і зростаючий економічний і соціальний розвиток території підвищує інтерес інвесторів для здійснення інвестицій, оскільки додає їм впевненості і в подальшому розвитку.

На основі вивчення матеріалів наукових статей, навчальних матеріалів, практичного досвіду ми можемо визначити в загальному можливі напрямки подальшого підвищення рівня інвестиційної привабливості регіону [28, с. 217]:

- 1) ефективне використання особливостей природно-кліматичних умов та наявної ресурсно-сировинної бази;
- 2) економіко-географічне розташування регіону та підвищення рівня інфраструктури;
- 3) регіональна виробнича та наукова спеціалізація і способи її використання та розвитку;
- 4) забезпечення зростання трудових ресурсів, їх ефективне використання та підвищення рівня його кваліфікації;
- 5) підвищення рівня доходів населення і його сукупної купівельної спроможності;
- 6) розвиток інституціональної ринкової структури – наявність бірж, банківських установ, фінансових посередників, страхових компаній тощо;
- 7) сприятливі чинники на рівні держави – підвищення рівня політичної стабільності, вдосконалення чинного законодавства, системи оподаткування, преференції для іноземних інвесторів тощо).

Таким чином, забезпечення рівня інвестиційної привабливості регіону складається сумарно з сприятливого впливу двох груп чинників – загальнодержавних, однакових для всіх регіонів країни, та місцевих і регіональних.

Інвестиційний клімат – це сукупність об’єктивних та суб’єктивних умов, які сприяють або гальмують процес інвестування народного господарства та окремих підприємств, компаній, галузей [22, 37]. Поняття інвестиційного клімату об’єднує в собі цілу систему факторів, які визначають ділову привабливість окремої країни або її території [37]. Інвестиційний клімат можна визначити як умови – сприятливі або несприятливі процесам інвестиційної діяльності на рівні регіону чи країни загалом. Часто щоб зазначити ці умови, використовують саме це поняття. Стан інвестиційного клімату визначається інвестиційними ризиками, а рівень і характер інвестиційних ризиків формують інвестиційний імідж регіону [28, с. 218]. Інвестиційна привабливість як інтегральна характеристика доцільності вкладання капіталу в потенційні об’єкти інвестування передбачає врахування інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків [28, с. 218]. Тому ми можемо стверджувати, що на рівень інвестиційної привабливості впливає також і ряд показників, які визначають і інвестиційний клімат:

1) політичні ризики – втручання державних органів управління різного рівня в економічне життя суспільства, політичні симпатії населення; авторитетність місцевої влади тощо);

2) стабільність на макроекономічному рівні, кореляція між станом економіки та цінами і тенденціями на світових ринках;

3) взаємопов’язані процеси зміни реального платоспроможного попиту населення і його реальних грошових доходів;

4) досконалість податкової системи, рівень оподаткування;

5) низький рівень розвитку ринкової інфраструктури;

6) фінансуванні реального сектора економіки з джерел інших ніж кошти банківської системи;

7) незадовільний рівень кваліфікації управлінських кадрів, які регулюють питання інвестиційної діяльності [28, с. 218].

На нашу думку, всі перераховані чинники в сукупності складають систему забезпечення міжнародної інвестиційної привабливості регіону. При цьому маючи на меті підвищення рівня інвестиційної привабливості як цілі, спрямованої на

іноземного інвестора, регіональна влада в той же час забезпечують підвищення якісних та кількісних економічних і соціальних показників підконтрольної території. І як в будь-якому процесі управління, при управлінні інвестиційною діяльністю важливо оцінювати та контролювати поточні умови щодо залучення інвестицій, адже без них така діяльність взагалі не можлива. Тому в наступному пункті розглянемо методи оцінки рівня інвестиційної привабливості регіонів.

1.3. Методи оцінки міжнародної інвестиційної привабливості

Сьогодні стан інвестиційної привабливості України в загальному та окремих її регіонів апріорі значно погіршився в першу чергу як наслідок світової фінансової кризи, внутрішніх ризиків – економічні проблеми, військовий конфлікт, політична нестабільність тощо. Для визначення правильної політики залучення інвестицій, створення сприятливого інвестиційного клімату та умов реалізації інвестицій потрібні дії з боку уряду на рівні країни та місцевої влади – на рівні регіону. Відомо, що прийняття управлінських рішень завжди спирається на попередній аналіз, результати якого є вхідною інформацією, початковими орієнтирами від яких ми відштовхуємося. Початкові оцінки і результати аналізу дозволяють визначити напрямки прикладання зусиль. Тому в даному пункті визначимо методи, які дозволяють оцінити рівень міжнародної інвестиційної привабливості регіону.

О.А. Лактіонова наводить наступні методи оцінки інвестиційної привабливості:

1. Параметричний аналіз. Даний метод полягає в зіставленні певних параметрів різних об'єктів інвестування. Параметр – це характеристика, яка визначає певне явище. В якості параметрів можуть виступати:

- зовнішня заборгованість держави;
- забезпеченість кадрами підприємства;
- конкурентоспроможність підприємства, його фінансовий стан тощо.

Етапи виконання параметричного аналізу оцінки інвестиційної привабливості рис. 1.3.1.:

- 1) встановлення об'єкта аналізу інвестиційної привабливості;
- 2) визначення рівня аналізу – держава, регіон, галузь, підприємство;
- 3) характеристика взаємодії об'єктів аналізу;
- 4) оцінка стану та дослідження тенденцій розвитку об'єктів аналізу;
- 5) виконання параметричного аналізу інвестиційної привабливості: співставлення параметрів, які використовуються і залежать від рівня аналізу.

Рис. 1.3.1. Етапи параметричного аналізу інвестиційної привабливості [25, с.16]

2. Рейтингова оцінка. Суть методу полягає в порівнянні декількох об'єктів – країн, регіонів, галузей, підприємств з метою ранжування їх за певними ознаками [25, с. 16]. Цей метод використовується переважно на замовлення урядової або міжнародної організації. Спочатку обираються певні коефіцієнти (показники), оцінюються, визначається значимість кожного з них, визначається інтегральна оцінка інвестиційної привабливості як зважена оцінка на основі вибраних раніше коефіцієнтів:

$$B = \sum_{i=1}^n B_i \times d_i \quad (1.1.)$$

де B – загальна оцінка інвестиційної привабливості об'єкта; B_i – значення окремого коефіцієнта; d_i – вага даної характеристики; i – порядковий номер коефіцієнта.

Інвестиційна привабливість країни – це сукупність політичних, правових, економічних та інших умов, які забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних і зарубіжних інвесторів [25, с. 18].

У загальному вигляді систему факторів можна представити в такий спосіб – рис. 1.3.2.

• Рис. 1.3.2. Система чинників інвестиційної привабливості країни [25, с.18]

Світовий банк для оцінювання інвестиційної привабливості економіки пропонує діагностичні інструменти оцінювання різних перспектив інвестиційного клімату:

- «Легкість» ведення бізнесу (Doing Business) – оцінюються діючі заходи – закони та правила регулювання у десяти сферах [65];
- Дослідження підприємств (Enterprise surveys) – досліджується досвід фірм у подібному діапазоні сфер [65];
- Веб-портал Snapshots – оцінюється рівень Бізнес-середовища (Business Environment) [63].

В індексі Doing Business ранжуються країни за легкістю ведення бізнесу, тобто оцінюється сприятливість регуляторного середовища в плані організації бізнесу.

Тематика дослідження Doing Business – рис. 1.3.3.

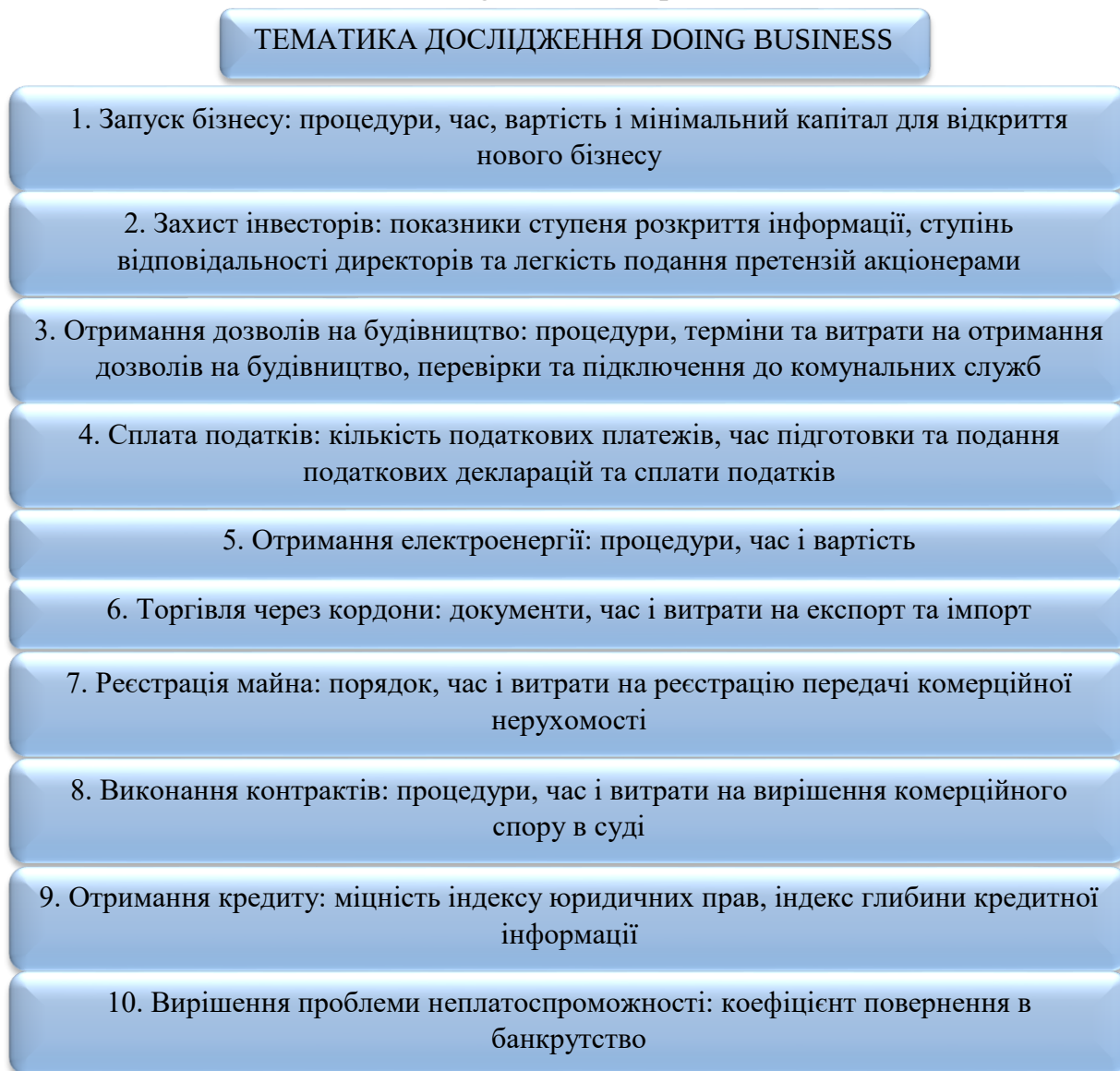

Рис. 1.3.3. Тематика дослідження Doing business [65]

Індекс Investing Across Borders (IAB) порівнює рівень регулювання прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Індикатори IAB дозволяють оцінити тексти законів і нормативних актів та ймовірність їх виконання. Він є додатковим інструментом оцінки інвестиційного клімату для ведення бізнесу [25, с. 19].

Global Competitiveness Index використовується Центром глобальної конкурентоспроможності та результативності Світового економічного форуму. До

його складу входить 113 змінних, розділених по 12 «стовпів конкурентоспроможності» [68].

Indicators of Product Market Regulation розробляється Організацією економічного співробітництва та розвитку, оцінюється низка показників регулювання товарного ринку на рівні економіки та її секторів [70].

Index of Economic Freedom – 10 економічних вимірів, створені Фондом Heritage і Wall Street Journal. «Свободи» поділяються на 4 категорії: – верховенство права; – обмеженість уряду; – ефективність регулювання; – відкриті ринки [66].

Країни розподіляються на 5 груп: – «з вільною економікою»; – «з переважно вільною економікою»; – «з помірно вільною економікою»; – «з переважно невідільною економікою»; – «з невідільною економікою».

Business Environment Index – індекс Economist Intelligence Unit. Оцінює привабливість бізнес-середовища [25, с. 19].

World Competitiveness Scoreboard. Використовується Міжнародним інститутом розвитку менеджменту (IMD). Його мета – оцінка рівня підтримки конкурентоспроможності підприємств [72].

Opacity Index – показник PwC, оцінка О-фактору рівня ступеня непрозорості. Показник вимірює вплив ділової, економічної, правової та етичної непрозорості на вартість капіталу [25, с. 19].

Economic Freedom of the World Інституту Фрейзера враховує особистий вибір, захист приватної власності та свободу обміну [66].

Worldwide Governance Indicators – методика Світового банку, покликаний оцінювати індикатори управління для економік. 6 вимірів, які охоплюють управління: – право голосу і підзвітність; – політична стабільність і відсутність насильства; – ефективність уряду; – якість регулювання; – верховенство права; – контроль за корупцією [25, с. 19, 74].

Corruption Perception Index оцінюється Transparency International. Його мета – оцінити й висвітлити наслідки корупції для бізнесу, торгівлі та правосуддя [25, с. 19, 64].

Inward FDI Performance index – індекс Конференції Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) ранжує країни за напрямом ПІ. Обчислюється як співвідношення частки країни в загальному притоку ПІ до її частки у світовому ВВП [25, с. 19].

Питання оцінки інвестиційної привабливості країни і регіонів в різні часи перебували в центрі уваги таких вчених – Вільчинська О.М., Бондар Ю.І., Лещук Г.В., Єльнікова Ю.В., Опанасюк Ю.А., Федоров Г.О., Лактіонова О.А., Мойсеєнко І.П., Ревак І.О., Миськів Г.В., Чапляк Н.І. Венгуренко Т.Г., Плахотнюк В.В, Бушинський Є.В. та інші.

На думку Г.В. Лещук, на практиці концептуальними вважаються показники оцінювання інвестиційної привабливості регіону, визначені методологіями Державної служби статистики України [75] та Конференції ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD) [26].

Серед усіх підходів до оцінки інвестиційної привабливості регіону саме рейтинговий метод набув найбільшої популярності завдяки простоті використання та забезпеченню задоволення інформаційних потреб різних суб'єктів інвестиційного та суспільно-економічного процесу [25, с. 25].

Інвестиційна привабливість регіону – це інтегральна оцінка окремої країни з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей повернення інвестиційних ресурсів та інших факторів, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та інвестиційних ризиків [25, с. 26].

Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України здійснюється на основі 5 великих груп даних інвестиційного клімату України: 1) економічний розвиток регіону; 2) фінансовий сектор; 3) підприємництво та місцева влада; 4) ринкова інфраструктура; 5) людські ресурси.

В основі методики оцінка варіації показників:

1) оцінка стандартизованих показників за регіонами:

а) обчислення відхилення:

– стимулятори – позитивні фактори інвестиційного клімату:

$$Z_{ij} = x_{ij} - x_{ijc} \quad (1.1.)$$

– дестимулятори – негативні фактори інвестиційного:

$$Z_{ij} = x_{ijc} - x_{ij} \quad (1.2.)$$

де x_{ij} – і-тий показник за j-тим регіоном; x_{ijc} – середнє значення показника по Україні; z_{ij} – відхилення показника від середнього значення.

б) обчислення стандартизованого показника x_{ij} :

$$Y_{ij} = \frac{Z_{ij} - \min Z_{ij}}{\max Z_{ij} - \min Z_{ij}} \quad (1.3.)$$

де $\min$ ($\max$) Z_{ij} – мінімальне (максимальне) значення відхилення, i – const; Y_{ij} – стандартизоване значення (бал) показника; 2) оцінка приватного рейтингу регіону за 5 групами за формулою середнього арифметичного стандартизованого значення;

3) оцінка інтегрального рейтингового балу – середньозваженої приватних рейтингів за групами:

$$R_j = \sum Rk_j \times fk \quad (1.4.)$$

де R_j – інтегральна оцінка j-го регіону; fk – вагове значення показників (fk змінюється від 0 до 1).

Вага кожної групи показників визначається в ході експертного опитування щодо інвестиційного клімату. Наприклад: – економічний розвиток регіону – 25%; – ринкова інфраструктура – 22%; – фінанси – 25%; – трудові ресурси – 13%; – бізнес і місцева влада – 15%.

Отже, для оцінки інвестиційної привабливості регіону використовується система показників, збалансована за своєю структурою. В своїй сукупності дані характеристики визначають рівні розвитку та інвестиційний потенціал регіону. На нашу думку, система показників має бути гнучкою і враховувати інтереси дослідника та його цілі, тобто може визначатися індивідуально в кожному конкретному дослідженні.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

2.1. Аналіз сучасних тенденцій іноземного інвестування в Україні та її регіонах

Україна – це країна з ринковою економікою. Серед галузей економіки України найбільш конкурентоспроможними є сільське господарство, енергетична промисловість, металургія, високотехнологічне виробництво, хімічна промисловість та сектор ІТ.

За даними Державної служби статистики та аналізом, який проводять багаточисленні експерти, в Україні скорочуються капітальні інвестиції (КІ) в економіку [11, 75]. На рис. 2.1.1. представлені дані про рівень валового нагромадження основного капіталу (ВНОК) у відношенні до ВВП за період з 2001 по 2020 рр. Ми можемо спостерігати тенденцію до скорочення, причому в 2020р. значення показника найнижче – 12,8%, що є історичним мінімумом з початку 2000- х рр. [11].

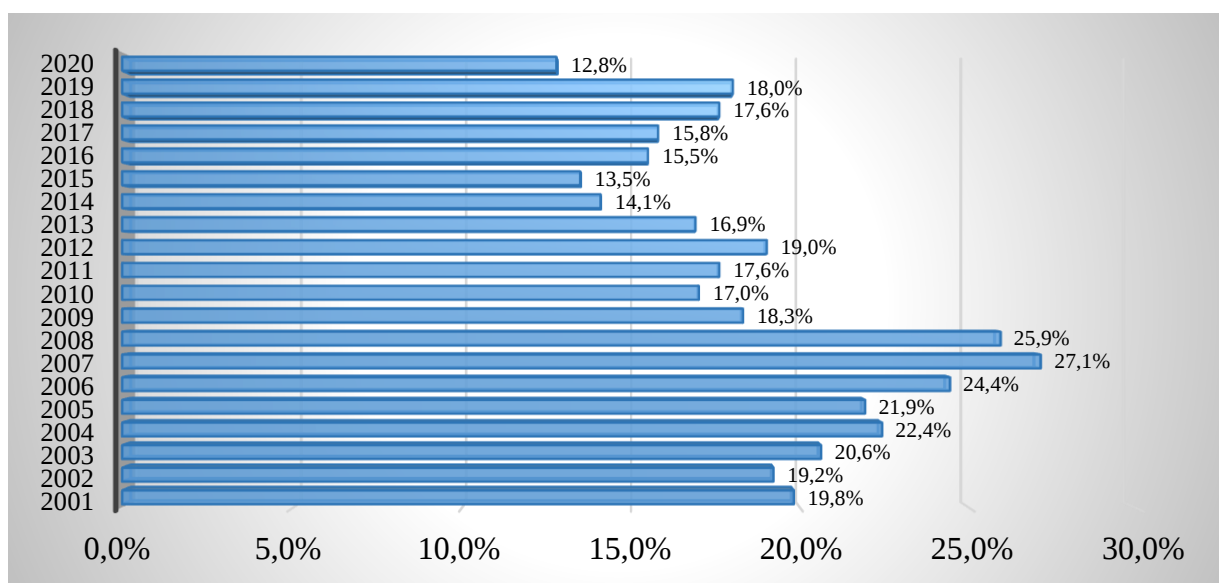

Рис. 2.1.1. ВНОК в Україні за 2001-2020 рр., у % до ВВП [11, 75]

Капітальні інвестиції є основою і інструментом для започаткування нових високопродуктивних видів діяльності, відбуваються позитивні кількісні, якісні і структурні зміни в економіці країни. Капітальні інвестиції, також, забезпечують економічне зростання, розвиток економіки. Тому вони є об'єктом дослідження економічної політики держави.

На думку експертів, зазвичай КІ мають випереджальну динаміку по відношенню до ВВП [11]. Це означає, що першочерговим завданням економічної політики має бути залучення в економіку інвестицій, в тому числі і першочергово – іноземних. За таких умов держава може сподіватися на зростаючу динаміку економіки.

В загальному обсязі КІ значну частку складають вітчизняні інвестиції. ПІІ в Україну – це частина КІ. Інвестиційна діяльність стає міжнародною, коли вона пов'язана з перетином інвестиціями митного кордону [19, с. 31], відтак міжнародна інвестиційна діяльність складається з двох діаметрально протилежних операцій – приплив і відплив капіталу (рис. 2.1.2.).

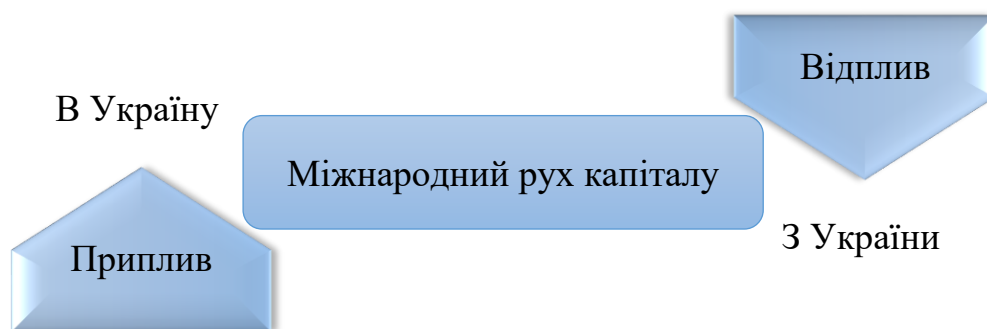

Рис. 2.1.2. Схема міжнародного руху капіталів [19, с. 31]

Проаналізуємо динаміку ПІІ України за принципом спрямованості, тобто, за грошовими потоками – рис. 2.1.3., 2.1.4., 2.1.5.

За результатами аналізу обсяги ПІІ (рис. 2.1.3.) мають негативну динаміку в 2020р. Ми можемо спостерігати періоди позитивної динаміки – 2009-2012; 2016-2019. Сальдо притоку і відтоку ПІІ з України також демонструє позитивну динаміку в дані періоди часу. Також, варто зазначити, що в 2014-2015 рр. обсяги ПІІ значно скоротились і в подальшому так і не змогли відновитись.

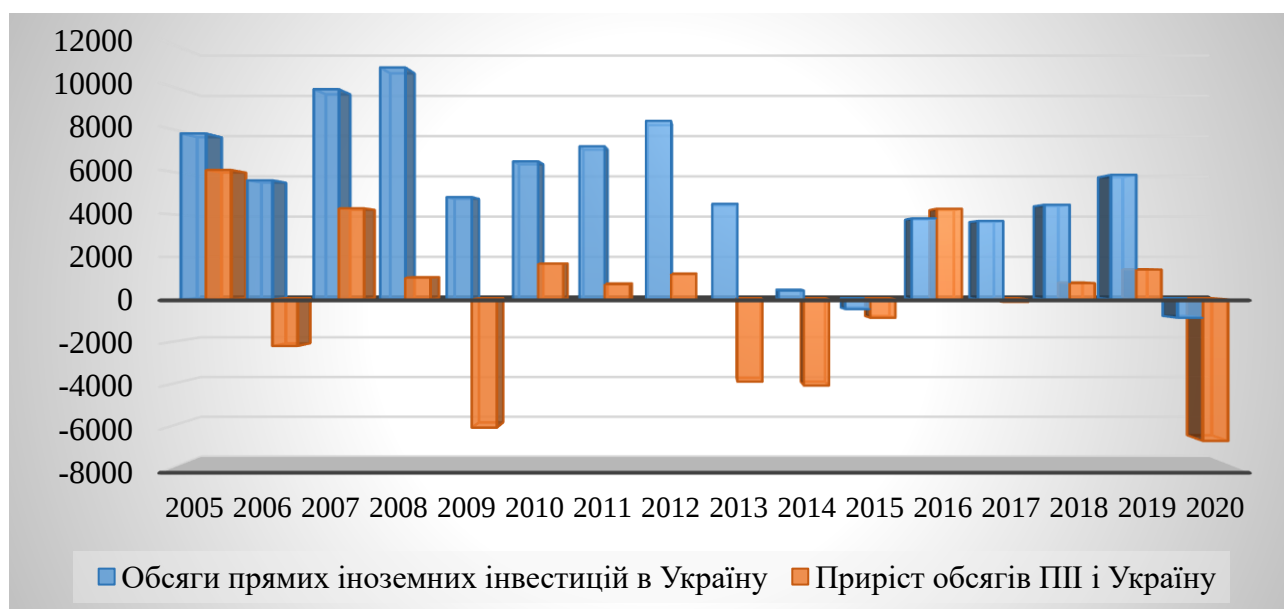

Рис. 2.1.3. Динаміка ПІІ в Україні за 2015-2020 рр., млн. дол. США [75]

Рис. 2.1.4. Динаміка ПІІ з України за 2015-2020 рр., млн. дол. США [75]

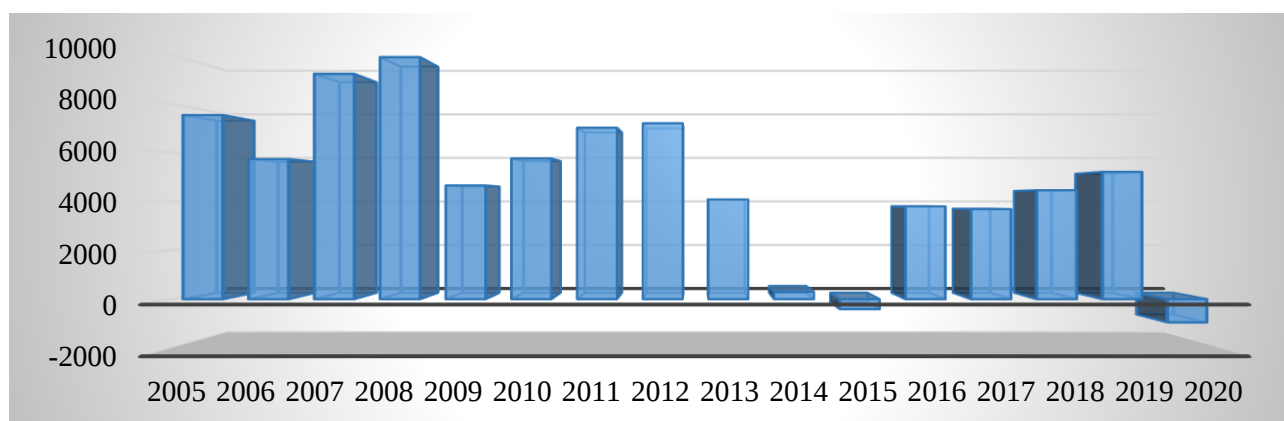

Рис. 2.1.5. Динаміка сальдо обсягів ПІІ в і з України за 2015-2020 рр.,
млн. дол. США [75]

Загальний накопичувальний підсумок на кінець 2020 р. склав 48,9 млрд дол., що на 30% нижче ніж у 2013 р. і нижче ніж у штормовому 2014 р. [11].

За січень-березень 2021 р. КІ зменшилися на 9,5% у порівнянні з січнем-березнем 2020 р., склавши 78,2 млрд грн. [75, 47].

Для підтвердження сказаному на рис. 2.1.6. показана динаміка ПІІ з Євросоюзу (ЄС), динаміка за виключенням Кіпру та Нідерландів, позаяк в цих країнах розташовані основний офшор та основна штаб-квартира українських корпорацій.

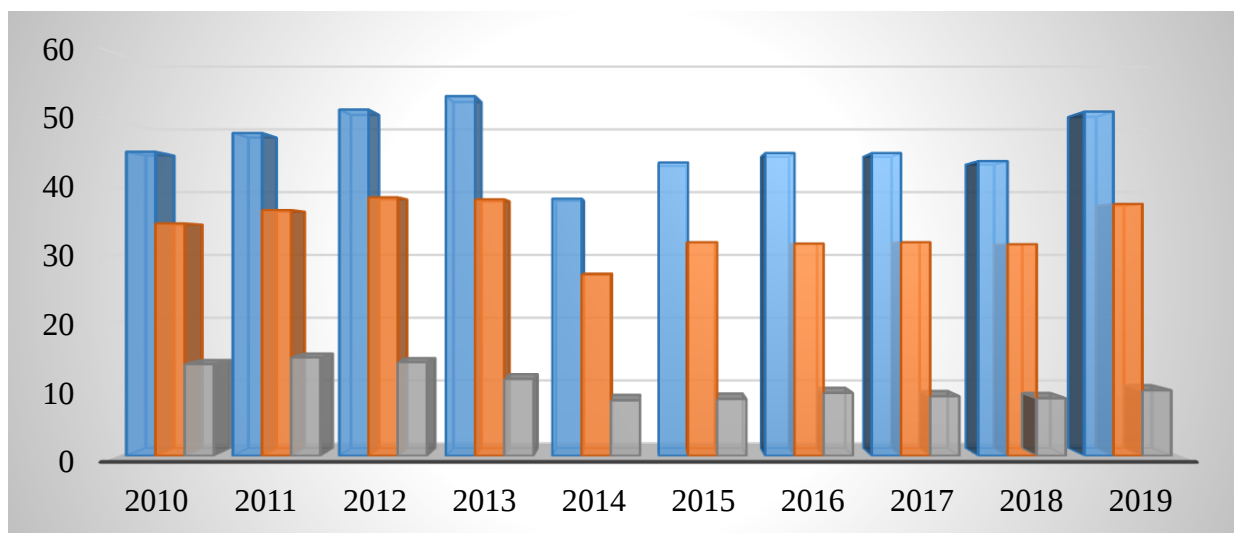

Рис. 2.1.6. Динаміка обсягів ПІІ з ЄС в Україну в 2010-2019 рр., млрд дол. США [75, 11]

Варто зазначити, що вітчизняні інвестори також утримуються від інвестування попри жорсткіші міжнародні вимоги до декларування походження коштів і складніші можливості перебування в офшорних юрисдикціях [11].

Висновок з аналізу – рівень інвестиційної привабливості України знижується.

В ряді позитивних змін в економіці України варто виділити [11]:

- впровадження в Україні з 2014 р. безперервної програми з МВФ;
- утримування мінімального фіскального дефіциту з 2017 по 2019 рр. за рахунок того, що маючи абсолютну свободу НБУ таргетував інфляцію в 2014-2018 рр. і підтримував облікову ставку на рівні не вищому 15%;
- лібералізацію зовнішньої торгівлі шляхом підписання низки угод про зони вільної торгівлі (ЗВТ);

– лібералізація валютного регулювання.

Серед проблем, які перешкоджають розвитку іноземного інвестування, варто виділити:

– високий рівень країнного ризику;
– наявність ряду факторів, які зрівнюють вартість ведення бізнесу з іншими країнами:

а) зростання цін на енергоносії. В Україні для промислових споживачів ціна електроенергії – 2,5-3,0 грн. за КВт., в Польщі – 3,0-3,2 грн. КВт. Ціна на газ така само або вища;

б) порівняно з минулим підвищилася вартість робочої сили, оскільки громадяни України віддають перевагу хоч і дешевій, але роботі за кордоном;

в) погіршилися якісні характеристики інфраструктурних об'єктів – дороги, енергетичні лінії тощо;

г) спрощення вивезення сировини з України – відміна мита і квотних обмежень;

д) неефективна мотиваційна політика держави щодо заохочення здійснювати інвестиції або її відсутність. Для порівняння, в інших країнах існує «check list» преференцій для інвесторів, державна допомога – прямі безповоротні гранти за створені робочі місця, податкові преференції тощо [11].

В результаті переважної дії негативних факторів обсяги інвестування в Україні знижуються. Найгірша ситуація у сфері мистецтва, спорту, розваг і відпочинку – –79,6% в 2020р. [47]. Стан в інших галузях демонструє рис. 2.1.7.

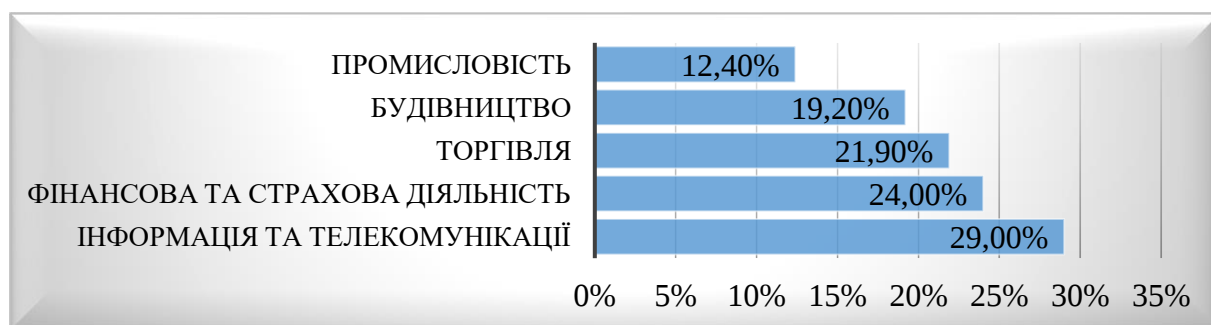

Рис. 2.1.7. Відсоток зниження обсягу інвестування в галузь в 2020р. % [47]

На рис. 2.1.8. показані галузі, обсяги інвестицій в які в 2020р. навпаки, збільшився.

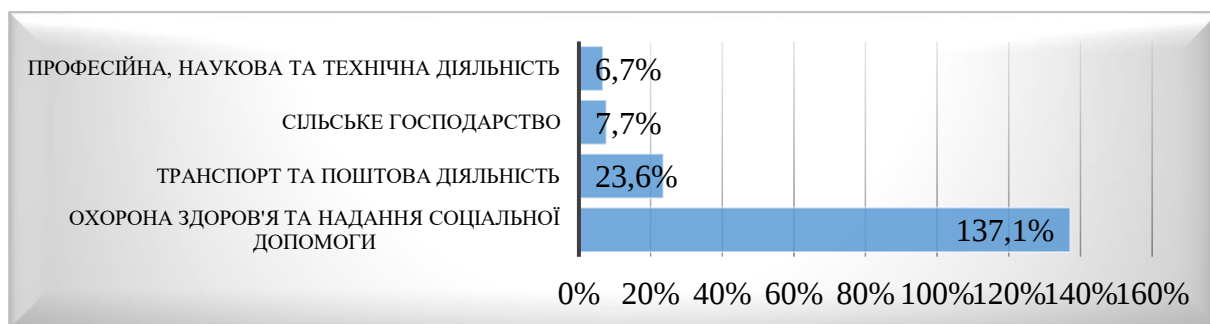

Рис. 2.1.8. Відсоток підвищення обсягу інвестування в галузь в 2020р. %[47]

Стосовно інвестиційної діяльності регіонів, то її інтенсивність для різних регіонів різна, але основна тенденція зниження інвестиційної активності спостерігається і в регіонах. В дод. Е наведено дані Національного банку України про обсяги іноземних інвестицій в розрізі регіонів. В дод. F на діаграмах можна прослідкувати динаміку обсягів ПІІ в регіони України за 2018-2020 рр. в млн дол. США, і більш конкретно – динаміка інструментів участі в капіталів та боргових інструментів. Стосовно загального обсягу ПІІ лідирують Дніпропетровська, Донецька, Полтавська області. Проте в 2020р. обсяги ПІІ, крім Полтавської, вже скорочуються. Ряд областей характеризуються дуже низьким рівнем інвестиційної активності – Волинська, Вінницька, Сумська, Чернівецька.

Окрім власне ПІІ, ми проаналізували абсолютні прирости обсягу ПІІ в регіони України за 2019-2020 рр. – рис. 2.1.9.

Стан іноземного інвестування був найкращим в 2020р. в Луганській області, задовільним в Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській, Одеській, Полтавській.

В Дніпропетровській і Донецькій області спостерігалось зниження обсягу ПІІ вже в 2019р., в 2020р. тенденція до збільшення намітилася в Донецькій.

В 2020р. незначне підвищення ПІІ продемонстрували Волинська, житомирська, Миколаївська, Чернігівська, Харківська та Тернопільська області.

Загалом, підвищення-скорочення обсягів ПІІ в регіони тісно пов'язані з їх обсягами – більші обсяги – більше скорочення.

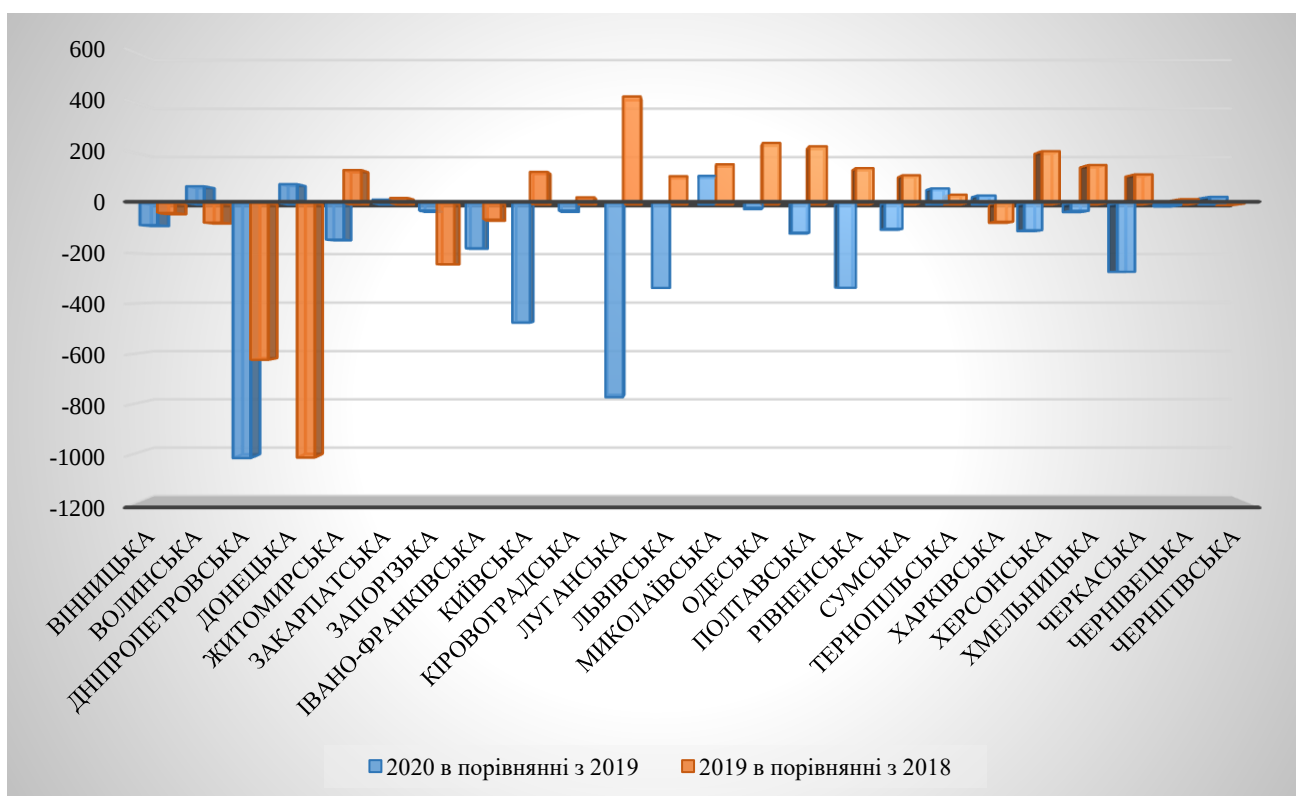

Рис. 2.1.9. Абсолютні прирости обсягу прямих іноземних інвестицій в регіони України за 2019-2020 рр., млн дол. США [49]

Таким чином, у 2020 р. чистий відтік прямих іноземних інвестицій в Україну склав \$868 млн, у 2019 р. їх чистий приплив складав \$5,86 млрд. Не останню роль відіграла пандемія коронавірусу, зокрема в світі рівень інвестицій знизився на 50%. Рівень крайнього ризику в Україні при цьому виявився настільки високим для інвесторів, що привабливість України різко знизилась.

Незважаючи на суттєвий вплив пандемії на стан іноземного інвестування, в Україні є суттєві проблеми з забезпеченням сприятливого інвестиційного клімату та підвищенням рівня інвестиційної привабливості, так як ми її визначили в розділі 1. Привабливість країни в цілому на ринку капіталу відображає і привабливість її регіонів. Проте це питання потребує детального дослідження.

Розглянемо в наступних пунктах аналіз інвестиційної привабливості України та окремих її регіонів.

2.2. Аналіз міжнародної інвестиційної привабливості України як індикатора інвестиційної спроможності регіонів

В Україні наразі існує надзвичайно динамічний та привабливий ринок для іноземних інвесторів. Фінансових інвестицій потребують багато галузей, які є досить перспективні на майбутнє. Основні з них, на нашу думку – це сільське господарство, енергетика, IT-сектор, інфраструктура, ритейл тощо. Попри це обсяги ПІІ в економіку України знижується. Однією з причин, безумовно, є пандемія. Але зниження економічних показників, в тому числі і інвестиційних лише частково пояснює загальне зниження викликане карантинними заходами. До початку 2020р. інвестиційний клімат в Україні неухильно покращувався, проте його рівень був занижений. Тобто, в країні були серйозні проблеми, які, проте, поступово вирішувалися. Але не всі вони були розв'язані.

Політичне та економічне життя України не відрізняється стабільністю. Особливо чітко це видно за міжнародними рейтингами, в які її включають: останні кілька років наша країна то демонструє успіх, то повертається до тієї позначки, з якої почала зростання [60].

Світовим банком в рамках проекту Doing Business щорічно складається рейтинг умов ведення бізнесу. Індекс розраховується з 2003 р. за такими критеріями, як легкість відкриття нового бізнесу, отримання дозволу на будівництво, реєстрація власності, отримання позики, захист прав інвесторів, сплата податків, законодавчий захист контрактів тощо. Проект Doing Business дозволяє об'єктивно оцінити законодавство, пов'язане з регулюванням бізнесу, і його застосування в 190 країнах, а також в окремих містах на національному і регіональному рівнях [48].

Загальне місце України в цьому Рейтингу і показники по десяти напрямках і динаміка Рейтингу простоти ведення бізнесу в Україні за період з 2010 по 2020гг. наведені в табл. 2.2.1. На рис. 2.2.1. і 2.2.2. показана динаміка показників.

У 2019р. при підвищенні загального рейтингу на 5 позицій, Україна продемонструвала зростання по шести індикаторам [1] (дод. G):

- «міжнародна торгівля» + 41 позиція;
- «захист інвесторів» + 9 позиція;
- «отримання дозволів на будівництво» + 5 позицій;
- «врегулювання питання неплатоспроможності» + 4 позицій;
- «реєстрація власності» + 1 позиція;
- «забезпечення виконання контрактів» + 25 позицій.

Таблиця 2.2.1

Рейтинг простоти ведення підприємницької діяльності
в Україні за період з 2010 по 2020рр. [1]

Ключові показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Рейтинг легкості ведення бізнесу	147	149	152	140	112	96	83	80	76	71	64
за показниками											
Реєстрація підприємств	136	118	116	50	47	76	30	20	52	56	61
Забезпечення виконання контрактів	43	44	44	45	45	43	93	81	82	57	63
Кредитування	30	21	23	24	13	17	19	20	29	32	37
Захист інвесторів	108	108	114	127	128	109	101	70	81	72	45
Врегулювання питань неплатоспроможності	145	158	158	157	162	142	141	150	149	145	146
Підключення до електромереж	–	170	170	172	138	137	169	130	128	135	128
Отримання дозволів на будівництво	181	182	182	186	41	139	140	140	35	30	20
Реєстрація власності	160	165	168	158	97	64	61	63	64	63	61
Міжнародна торгівля	139	136	144	148	148	154	109	115	119	78	74
Оподаткування	181	181	183	168	164	108	107	84	43	54	65

По чотирьом іншим напрямкам, на жаль, реформи не проводилися, тому відбулося зниження позицій України:

- «оподаткування» – 11 позицій;
- «приєднання до електромережі» – 7 позицій;
- «реєстрація підприємств» – 4 позицій;
- «отримання кредитів» – 3 позицій.

За 2019р. Україна суттєво покращила бізнес-клімат, але на її загальну позицію в рейтингу вплинули і суттєві позитивні зміни в інших країнах, адже

багато хто з них в своїх внутрішніх регулюваннях орієнтуються на рейтинг «Doing Business». У той же час треба відзначити, що Україна залишилася на другому місці в світі за темпами зростання показників у рейтингу. Однак +5 пунктів це недостатньо для потенціалу України, яка в найближчі рік-два може увійти в ТОП-50 рейтингу. Для цього потрібно зосередити зусилля на прийнятті відповідних рішень.

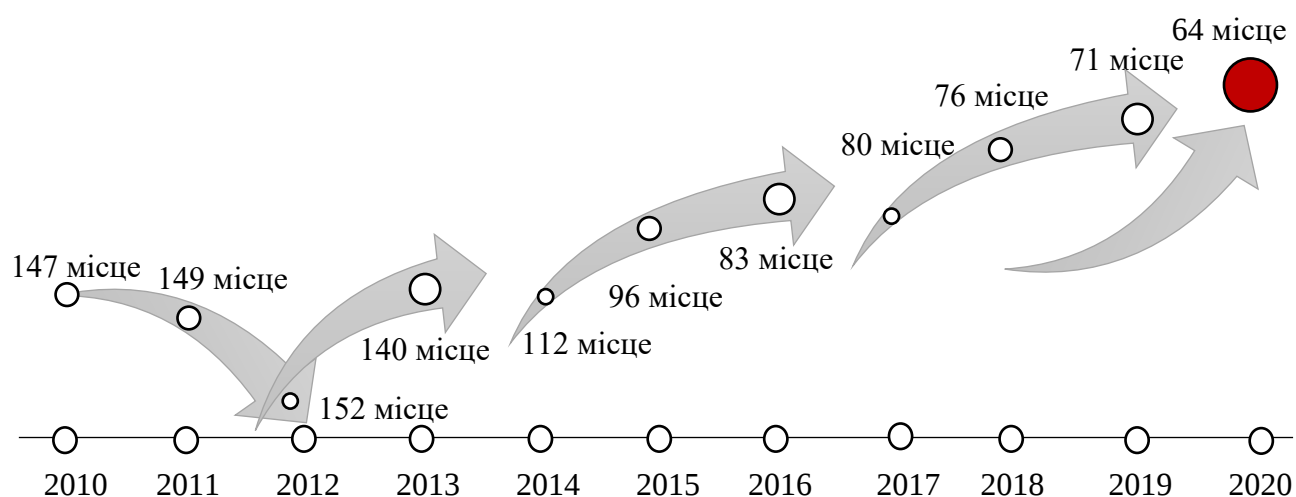

Рис. 2.2.1. Рейтинг простоти ведення бізнесу в Україні
за період з 2010 по 2020рр. [1]

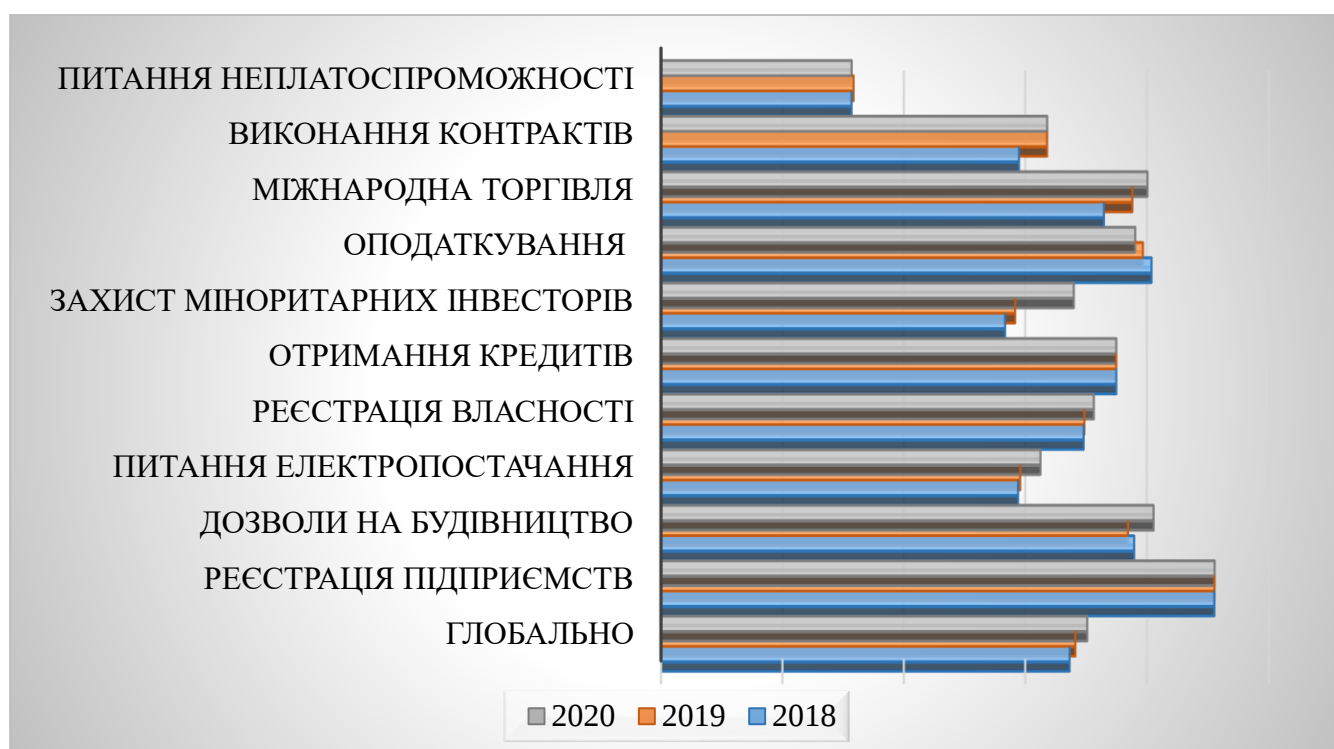

Рис. 2.2.2. Порівняльний аналіз показників простоти ведення
підприємницької діяльності в Україні в 2018-2020рр. [1]

В 2020р. при підвищенні загального рейтингу на 7 позицій, Україна продемонструвала зростання за п'ятьма напрямками [1] (дод. G):

- «захист інвесторів» – + 27 позицій;
- «отримання дозволів на будівництво» – + 10 позицій;
- «підключення до електромереж» – + 7 позицій;
- «міжнародна торгівля» – + 4 позиції;
- «реєстрація власності» – + 2 позиції;

За п'ятьма іншими напрямками, на жаль, було проведено недостатньо реформ, тому відбулося зниження позицій України:

- «оподаткування» – –11 позицій;
- «забезпечення виконання контрактів» – –6 позицій;
- «реєстрація підприємств» – –5 позицій;
- «отримання кредитів» – –5 позицій;
- «врегулювання питання щодо неплатоспроможності» – –1 позиція.

Як стверджують фахівців, прогрес України в основних світових рейтингах цілком відповідає ситуації в країні – економіка демонструє реальний прогрес, рівень корупції знижується, умови для бізнесу покращуються, а добробут населення зростає. Також спеціалісти підкреслюють, що навіть невеликий прогрес і просування по сходинках у світових рейтингах – це результат. Адже рейтинги враховують багато складових, які не завжди напряму пов'язані з економікою та часто враховують фактори, які не залежать від керівництва країни [53].

Разом з тим, спеціалісти також мають думку, що саме політика уряду останніх років, спрямована на зростання ВВП, полегшення умов ведення бізнесу та підвищення доходів громадян стала ключовим фактором для відзначення успіхів України у престижних світових рейтингах. [53].

Покращуються в загальному позиції України і в інших світових рейтингах. За даними дослідження порталу «Слово і діло» [60], у 2020р. Україна вперше була представлена в Європейському рейтингу відкритості даних – 17 місце з 35 серед країн, які швидко розвиваються. З 2018р. Україна фігурує в рейтингу кібербезпеки, де зайняла у 2018р. 29 місце з 160, у 2020р. – 25 місце. У 2020р. Україна піднялася

у світовому рейтингу володіння англійською мовою – на 44 місце зі 100 (це середній рівень). В глобальному рейтингу інновацій в 2019-му – 47 місце, в 2020 – 45 місце. У рейтингу економічної свободи Україна в 2017р. опинилася на 149-му місці, а вже в 2020р. – посіла 131 місце.

Щоб виявити проблеми, розглянемо результати спільного онлайн дослідження Центру Економічної Стратегії, Dragon Capital та Європейської Бізнес Асоціації. В ньому в 2020р. взяли участь 117 респондентів: 62% респондентів – стратегічні інвестори; 74% респондентів зараз мають інвестиції в Україні.

На рис. 2.2.3. можна побачити рейтинг перешкод за думкою всіх інвесторів, стратегічних та портфельних в 2018р., а на рис. 2.2.4. – в 2020р.

Рис. 2.2.3. Перешкоди іноземним інвестиціям в 2018р. на думку стратегічних і портфельних інвесторів [52]

В 2018р. на перших трьох позиціях були: 1) корупція; 2) недовіра до судової системи; 3) нестабільність валюти та фінансової системи. В 2020р. на перших трьох позиціях опинилися: 1) недовіра до судової системи; 2) корупція; 3) монополізація ринків та захоплення влади олігархами.

Рис.2.2.4. Перешкоди іноземним інвестиціям в 2018р. і 2020р. на думку стратегічних і портфельних інвесторів [52, 33]

Дві перші перешкоди до інвестування є найважливішими як для стратегічних, так і для портфельних інвесторів. Стратегічним інвесторам також суттєво перешкоджає обтяжливе та нестабільне законодавство.

На думку інвесторів інвестиційний клімат в Україні станом на 2020р.: знижується з ймовірністю 48%, не змінюється з ймовірністю 42%, покращується з ймовірністю 9% – рис. 2.2.5.

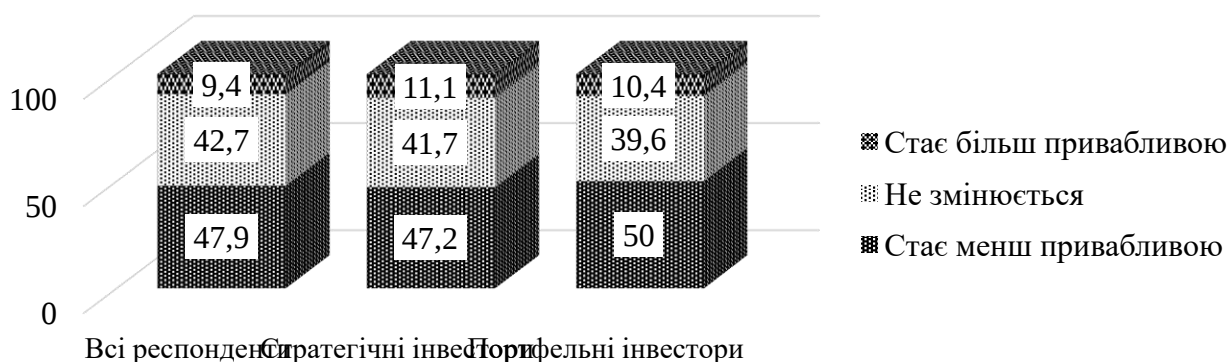

Рис. 2.2.5 Частка думок іноземних інвесторів щодо зміни інвестиційного клімату в Україні в 2020р. [33]

Отже, не дивлячись на покращення позиції України у світових рейтингах, іноземні інвестори оцінюють ситуацію не так оптимістично. Їх думка про можливість інвестування коштів в економіку України в 2019р. була така: 9% стратегічних і 17% портфельних інвесторів не вбачали привабливих можливостей для інвестування в Україну.

Також варто зазначити, що за результатами опитування на кінець 2020р. 47,63% інвесторів стверджували, що локдаун не вплине на їх плани, 12,7% планували припинити інвестиції, 1,8% хотіли б їх збільшити.

На нашу думку, хоч проведене дослідження і характеризує інвестиційну привабливість України в загальному, потенційні інвестори в першу чергу оцінюють державу як об'єкт для інвестицій. І вже потім можуть розглядати більш конкретні об'єкти на рівні регіону. Тому в наступному пункті оцінимо рівень інвестиційної привабливості регіонів.

2.3. Рейтингове оцінювання рівня міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України

Як було показано в 1 розд., найчастіше для оцінювання рівня інвестиційної привабливості регіонів України використовується рейтинговий метод. Він дозволяє оцінити даний показник і на основі оцінок всіх регіонів чи певно їх групи провести порівняння, проранжувати регіони за даною оцінкою.

Для оцінювання рівня міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України ми використаємо модель інтегрального статистичного оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України, запропоновану С.О. Степуріною та В.І. Дериховською [50].

Під час якісного аналізу, який виконується на початку, автори пропонують крім аналізу узагальнюючи характеристик, впорядкувати одиниці сукупності за певними властивостями та визначити їх приналежність до певних груп.

Інвестиційна привабливість регіонів України характеризується множиною ознак – $m \geq 2$. В ході впорядкування досліджуваної сукупності одиниць виконують

узагальнення усіх ознак множини x_i в єдину інтегральну оцінку, яка в геометричному сенсі є точкою у багатовимірному просторі. Її координати визначають масштаб або позицію i -ї одиниці.

Значення ознак для кожної i -ї одиниці сукупності представлено вектором $x_j = |x_1; x_2; \dots; x_m|$, а при їх агрегуванні даний вектор перетворюється в скаляр.

Етапи проведення рейтингової оцінки інвестиційної привабливості регіонів України за обраною методикою представлені на рис. 2.3.1.

На першому етапі аналізу важливо правильно виконати якісний аналіз з врахуванням суті досліджуваного явища. В ході аналізу також важливо забезпечити інформаційну односпрямованість показників x_i . Для цього їх ділять на стимулятори та дестимулятори. Зв'язок між інтегральною оцінкою і показником-стимулятором x_{st} – прямий, -дестимулятором x_{dst} – обернений. Тому показники-дестимулятори перетворюють на стимулятори так:

$$x_{st} = 1 - x_{dst} \text{ або } x_{st} = 1 / x_{dst} [50].$$

Рис. 2.3.1. Етапи проведення оцінки інвестиційної привабливості регіонів [50]

Алгоритм оцінки передбачає стандартизацію значень показників. Усі способи стандартизації ґрунтуються на порівнянні емпіричних значень показника x_{ij} з певною величиною a – може бути максимальне x_{max} , мінімальне x_i , середнє $\bar{x}$ або еталонне x_0 . значення показника.

Результат порівняння можна представити відношенням $\frac{x_{ij}}{a}$ або відхиленням $\frac{x_{ij}-a}{q}$, де q – одиниця стандартизації [50].

Вибір вагових коефіцієнтів ґрунтується на якісному аналізі суті явища. В кожному конкретному дослідженні w_i визначаються за допомогою експертно-статистичного методу.

За даною методикою враховуються такі чинники [50] і обчислюються показники:

- загальноєкономічний розвиток регіону:
 - питома вага регіону у ВВП України;
 - обсяг реалізованої промислової продукції на душу населення;
 - середня місячна заробітна плата робітників і службовців;
 - кількість промислових підприємств.
- економіко-географічний розвиток виробничої інфраструктури;
 - щільність залізничних колій загального користування;
 - щільність автомобільних доріг із твердим покриттям;
 - обсяг виробництва електроенергії на душу населення.
- демографічна ситуація;
 - питома вага населення регіону в загальній чисельності населення України;
 - питома вага міських жителів у загальній чисельності населення України;
 - рівень зареєстрованого безробіття;
 - питома вага зайнятого населення у віці 15-70 років у чисельності населення віком 15-70 років.
- розвиток ринкових відносин і комерційної інфраструктури;
 - середньорічна кількість товарних бірж;
 - середньорічна кількість іноземних підприємств;

середньорічна кількість кредитних спілок.

– рівень інвестиційного ризику.

відношення середньої заробітної плати до максимальної;

рівень злочинності.

Для збирання даних ми провели документальне статистичне спостереження. Джерелом інформації виступили офіційні сайти Державної служби статистики, офіційні сайти Регіональних статистичних управлінь.

Значення показників було стандартизовано зазначеним вище способом.

Часткову рейтингову оцінку за кожним фактором було отримано за формулами (2.3.1) для стимуляторів та (2.3.2) для дестимуляторів [50]:

$$r_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{max}} \quad (2.3.1)$$

$$r_{ij} = \frac{x_{min}}{x_{ij}} \quad (2.3.2)$$

Інтегральна оцінка r_i – це середня арифметична стандартизованих значень ознак r_{ij} . Для i -ї одиниці сукупності:

$$r_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m r_{ij} \quad (2.3.3)$$

де m - кількість показників у складі фактора:

Розраховані значення рейтингових оцінок інвестиційної привабливості регіонів представлено в табл. дод. Н. Згідно методики, за результатами виділено групи регіонів з рейтингом вищим та нижчим за середній.

В 2020р. за результатами обчислень рівень показника вище середнього мали області:

– загальноекономічний: Київська, Дніпропетровська, Запорізька, Полтавська, Харківська, Донецька, Одеська, Львівська;

– економіко-географічний розвиток виробничої інфраструктури: Львівська, Чернівецька;

– демографічна ситуація: Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Донецька, Львівська, Київська, Запорізька;

– ринкових відносин і комерційної інфраструктури: Дніпропетровська, Миколаївська, Харківська, Львівська, Запорізька;

– рівень інвестиційного ризику: Донецька, Луганська, Черкаська, Івано-Франківська, Одеська, Київська, Закарпатська, Кіровоградська.

На думку авторів методики [50], фактори інвестиційної привабливості регіонів різновагомі, тому кожному з них надається певний ваговий коефіцієнт w_j , а відповідна оцінка розраховується за формулою середньої арифметичної зваженої:

$$R_i = \sum_{j=1}^m r_{ij} w_j \quad (2.3.4)$$

де w_j – вага j -го фактору інвестиційної привабливості; $\sum_{j=1}^m w_j = 1$;

r_{ij} – часткова рейтингова оцінка i -го регіону за j -м фактором інвестиційної привабливості;

Інвестиційна привабливість регіонів України в загальному оцінювалася за допомогою загальної рейтингової оцінки i -го регіону – $R_{i\text{ЗАГ}}$. Вагові коефіцієнти w за складовими такі: 0,35; 0,15; 0,15; 0,25; 0,10.

Середнє значення рейтингової оцінки рівня інвестиційної привабливості регіонів – 0,38. Регіони з загальною рейтинговою оцінкою вище середньої вважаються інвестиційно привабливими.

Для регіонів, які в цю групу не потрапили, обчислюється своя середня оцінка. В нашому випадку це 0,30. За даним значення визначаємо регіони інвестиційно непривабливими – їх рейтингова оцінка нижче 0,30.

Варто зазначити, що з незначними відмінностями, результати аналізу, проведеного нами в 2020р. практично збігаються з результатами, отриманими С.О. Степуріною та В.І. Дериховською [50].

На рис. 2.3.2. представлені регіони – лідери дослідження.

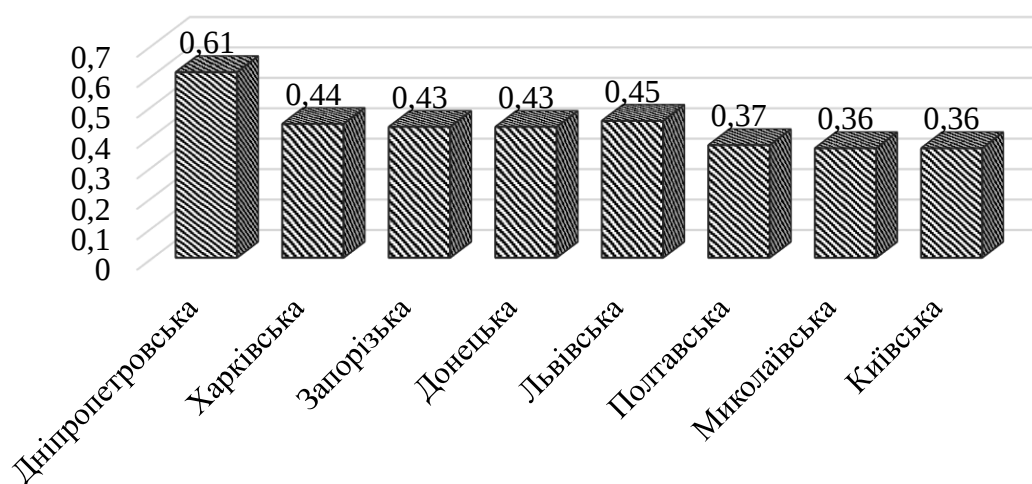

Рис. 2.3.2. Рейтинг інвестиційно-привабливих регіонів України у 2020р.

Регіони, представлені на рис. 2, можна назвати інвестиційно привабливими.

Даний аналіз дозволив нам проаранжувати регіони України за рівнем інвестиційної привабливості. На нашу думку, даний підхід до оцінки дає можливість досліднику варіювати показниками, формуючи їх сукупність таким чином, щоб врахувати сферу своїх дослідницьких інтересів. В певному сенсі ми також можемо для кожного регіону виявити вузькі місця, взявши за факторні ознаки складові інвестиційної привабливості. А співставивши отримані результати з результатами аналізу інвестиційної привабливості України, ми отримаємо інформаційну базу для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення рівня інвестиційної привабливості регіону.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

3.1. Ідентифікація проблем формування міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України

Щоб більш докладно окреслити проблеми формування міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України, ще раз звернемося до результатів опитування інвесторів в проєкті Центру Економічної Стратегії, Dragon Capital та Європейської Бізнес Асоціації [33]. Проаналізуємо результати їх дослідження детально.

На рис. 3.1.1. показані загрози для іноземних інвесторів за їх рівнем, визначеним на основі думок стратегічних та портфельних інвесторів на 2020р.

Рис. 3.1.1. Рівні загроз для іноземних інвесторів, визначені на основі думок стратегічних та портфельних інвесторів на 2020р. [33]

Корупція та проблемні взаємовідносини з судовою владою традиційно займають лідируючі позиції в рейтингу проблем для інвесторів. Досить серйозними

проблемами іноземні інвестори вважають монополізацію ринків та захоплення влади олігархами, обтяжливе та мінливе законодавство, репресивні дії правоохоронних органів та нестабільну валюту і фінансову систему.

На рис. 3.1.2.-3.1.3. ми можемо побачити, які, на думку іноземних інвесторів, потенційні кроки української влади максимально позитивно і негативно, відповідно, вплинули б на їх інвестиційні та бізнес-рішення.

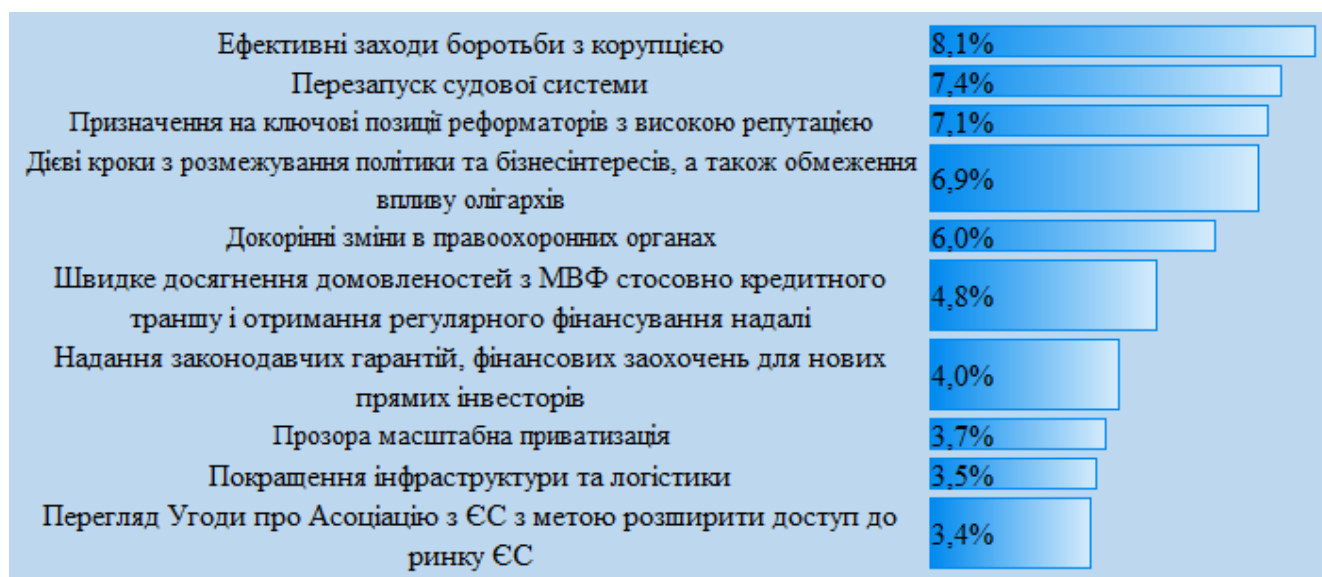

Рис. 3.1.2. Потенційні кроки української влади, які можуть максимально позитивно вплинути на інвестиційні та бізнес-рішення [33]

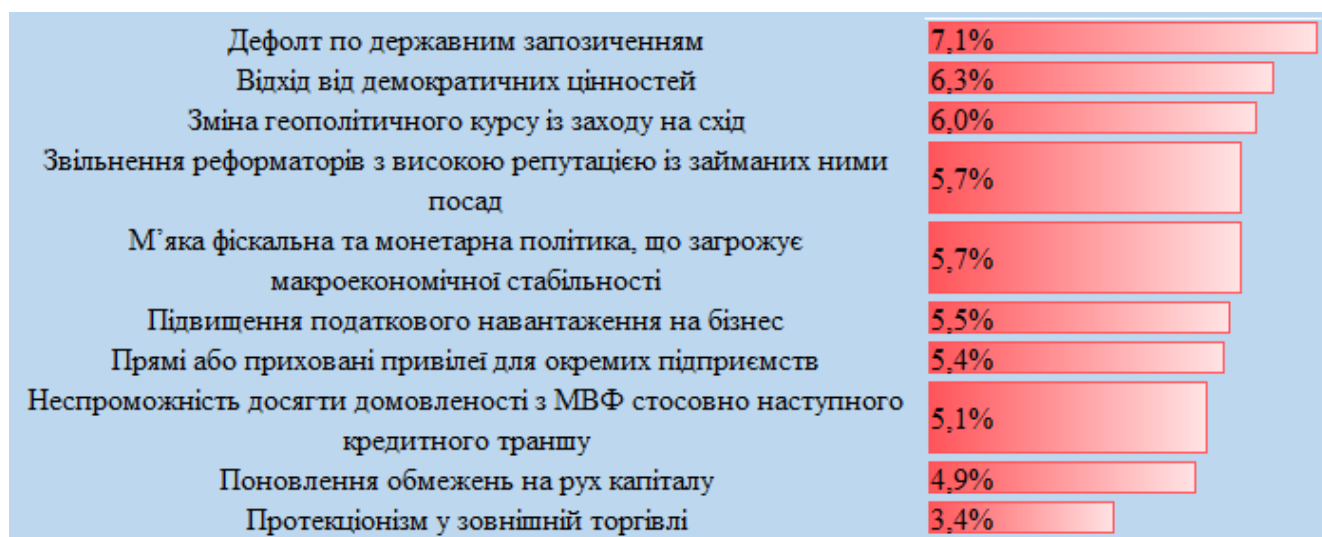

Рис. 3.1.3. Потенційні кроки української влади, які можуть максимально негативно вплинути на інвестиційні та бізнес-рішення [33]

Отже, до основних факторів, які вливатимуть на інвестиційний клімат відносяться:

- ефективна боротьба з корупцією. Дії влади на всіх рівнях в даному напрямку найбільш сприятливо відобразиться на інвестиційному кліматі. Такої думки притримуються як стратегічні, так і портфельні інвестори. Доповнити даний напрям покращення інвесклімату можуть такі важливі фактори як перезапуск судової системи та призначення на ключові позиції реформаторів [33];

- дефолт за державними запозиченнями визнано найбільшою загрозою для інвестиційного клімату. Ситуації ускладнюватимуть відхід від демократичних цінностей та зміна геополітичного курсу. Стратегічні інвестори також вбачають загрозу в недостатньо твердій бюджетній та монетарній політиці, яка представляє ризик для макроекономічної стабільності. Портфельні інвестори найсуттєвішу після дефолту небезпеку вбачають в неспроможності досягти домовленості з МВФ [33];

- іноземні інвестори не вбачають серйозної перешкоди в повторному локдауну на їх діяльність. При цьому 47% стратегічних інвесторів, які вже працюють в Україні, зазначили, що не змінять свої інвестиційні плани, 27% зазначили, що знизять або зупинять інвестиції [33].

В даному дослідженні ми маємо на меті дослідження інвестиційної привабливості регіонів, проте значну увагу приділяємо рівню інвестиційної привабливості країни. По перше, інвестиційний інтерес до регіонів не може проявлятися, якщо у інвесторів не викликатиме інтерес країна в загальному. По друге, в Україні, як ми вияснили вище, існує ряд дуже серйозних перешкод щодо залучення іноземних інвестицій в економіку, вирішити які самотужки не в змозі жодний регіон, тобто їх потрібно вирішувати на рівні загальнодержавному.

Підкреслюючи вище сказане, відмітимо, що всі проблеми формування інвестиційної привабливості регіонів варто розділити на дві групи – глобальні (загальнодержавні) і локальні (проблеми окремого регіону).

В другому випадку проблеми та їх рівень можна вияснити в ході проведення факторного аналізу.

Візьмемо за приклад Миколаївську область. Рейтингове оцінювання регіонів України дозволяє окремо проаналізувати і більш детально кожний з них.

Дані дослідження для Миколаївської області наведені на рис. 3.1.4.

Ми вважаємо, що детальне вивчення показників по області і співставлення їх з середнім за регіонами дозволить проаранжувати проблемні місця і визначити пріоритетні напрямки стратегії підвищення міжнародної інвестиційної привабливості цього регіону.

Для Миколаївської області проблеми в загальному можна сформулювати таким чином:

- 1) брак промислових підприємства, низький рівень виробництва;
- 2) недостатній рівень транспортних шляхів та їх незадовільний стан;
- 3) незадовільна демографічна ситуація, високий рівень безробіття, низька активність трудових ресурсів;
- 4) не велике число діючих іноземних підприємств і кредитних спілок;
- 5) високий рівень злочинності.

Перераховані проблеми для Миколаївської області не зменшують досягнення в напрямку підвищення інвестиційної привабливості, тому в загальному, хоч і з найнижчим рейтинговим показником, але область потрапила в групу інвестиційно привабливих регіонів країни.

3.2. Впровадження реформ та використання зарубіжного досвіду як напрями підвищення інвестиційної привабливості України

Наразі на першому місці в антирейтингу чинників інвестиційної привабливості країни корупція. За результатами опитування інвесторів в проєкті Центру Економічної Стратегії, Dragon Capital та Європейської Бізнес Асоціації, ефективна боротьба з корупцією матиме найбільший сприятливий вплив на інвестиційний клімат. Таку думку поділяють як стратегічні, так і портфельні інвестори. Іншими важливими факторами стануть перезапуск судової системи та призначення на ключові позиції реформаторів [33].

Таблиця 1

	Показники загальнооекономічного розвитку				Рейтингова оцінка
	Питома вага регіону у ВВП України	Обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу населення	Середньомісячна заробітна плата	Кількість промислових підприємств	
x	0,10	0,35	0,60	0,13	0,29
$\bar{x}$	0,17	0,34	0,58	0,16	0,31

Таблиця 2

	Показники економіко-географічного розвитку виробничої інфраструктури			Рейтингова оцінка
	Щільність залізничних колій загального користування	Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям	Обсяг виробництва електроенергії на душу населення	
x	0,49	0,52	0,38	0,46
$\bar{x}$	0,62	0,75	0,26	0,53

Таблиця 3

	Показники демографічні				Рейтинг
	Питома вага населення регіону в загальній чисельності населення України	Питома вага міських жителів у загальній чисельності населення України	Рівень зареєстрованого безробіття, % до економічно активного населення працездатного віку	Питома вага зайнятого населення в загальній чисельності населення	
x	0,27	0,68	0,28	0,92	0,54
$\bar{x}$	0,40	0,64	0,41	0,84	0,57

Таблиця 4

	Показники розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури			Рейтинг
	Середньорічна кількість товарних бірж	Середньорічна кількість іноземних підприємств	Середньорічна кількість кредитних спілок	
x	0,76	0,01	0,04	0,27
$\bar{x}$	0,27	0,07	0,09	0,14

Таблиця 5

	Показники інвестиційного ризику		Рейтинг
	Відношення середньої заробітної плати до максимальної	Рівень злочинності, випадків на 10 тис, населення	
x	0,60	0,19	0,39
$\bar{x}$	0,58	0,26	0,42

Таблиця 6

	Загально економічний розвиток	Демографічна ситуація	Розвиток виробничої інфраструктури	Розвиток ринкових відносин і комерційної інфраструктури	Рівень інвестиційного ризику	Загальна рейтингова оцінка
x	0,29	0,46	0,54	0,27	0,39	0,36
$\bar{x}$	0,31	0,55	0,57	0,16	0,42	0,36
$\bar{x}_{\text{непр.}}$	0,23	0,47	0,51	0,09	0,37	0,30

Рис. 3.1.4. Дані дослідження інвестиційної привабливості Миколаївської області

Корупцію як першопричину, яка зупиняє іноземних інвесторів від інвестування в економіку України, вони зазначають з року в рік. Варто відмітити, що важливість боротьби з корупцією визнається всіма країнами, без винятку, викликає стурбованість їх урядів. Корупція в сучасному світі є однією з найбільш серйозних проблем глобального характеру, яка загрожує політичному і соціально-економічному розвитку, підриває демократичні і моральні підвалини суспільства [58].

На сторінках Урядового порталу в розділі «Верховенство права та боротьба з корупцією» зазначається, що проблема корупції є і залишається однією з найбільших проблем України. Не зважаючи на те, що в світових рейтингах, таких як Індекс сприйняття корупції (ІСК), що укладається глобальною антикорупційною організацією Transparency International, позиція України покращується, на практиці ситуація якщо і змінюється, то не суттєво. Зокрема, зазначається, що саме корупція є найбільшою проблемою як для іноземного, так і для вітчизняного бізнесу [3].

Історія Антикорупційної реформи в Україні розпочалася в 2014р. з ухвалення антикорупційного законодавства та створення на його засадах антикорупційних органів. Наразі в країні функціонують [12]: Національне антикорупційне бюро України (НАБУ); Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП); Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК); Вищий антикорупційний суд України (ВАКС). Останнім досягненням антикорупційної реформи є початок роботи Вищого антикорупційного суду, який почав виносити вироки [12].

На кінець 2020р. результатами діяльності НАБУ та САП стали 1,9 млрд грн.; НАБУ розглянуло 805 проваджень, 405 повідомлень про підозру, 541 обвинувачень, 300 справ, скеровано до суду, винесено 50 вироків; на початок 2021р. розпочато розслідування у 192 кримінальних провадженнях, отримано 24 заяви про підозру. САП скеровано до суду 28 обвинувальних актів. Вищий спеціалізований антикорупційний суд забезпечив 480 млн грн. надходжень до державного бюджету у вигляді застав [12]. Як зазначає голова правління ГО «Антикорупційний штаб» С.І. Миткалик, «Позитивні тенденції у роботі ВАКС є,

але вони не настільки швидкі та масштабні, щоб їх відчував пересічний українець» [12].

Проте, як зазначають експерти антикорупційна реформа – це крок уперед, крок назад. Не зважаючи на величезні обсяги роботи, яка вже виконана, суттєво знизити рівень корупції, яка розвивалася в Україні багато років, не вдається.

Окрім того, нестабільна політична ситуація в Україні приводить до знецінення досягнутих результатів даної реформи, оскільки через зміну пріоритетів увага уряду до її впровадження дещо зменшилася. Також в ситуацію втрутилися сили, яким ефективність реформування не вигідна. В результаті реформи була створена і почала функціонувати система антикорупційних органів. Наразі ситуація складається таким чином, що в першу чергу доводиться захищати і відстоювати саму систему, а її подальший розвиток – в перспективі.

Також варто відмітити, що впровадження реформи – це впровадження цілої системи заходів щодо протистояння корупції. Створення, запуск і функціонування системи антикорупційних органів – це лише частина справи. В пошуку шляхів зниження корупції пропонуємо звернутися до успішного зарубіжного досвіду. В інших країнах офіційні методи боротьби з корупцією вдало доповнюються навчанням та долученням активних громадян до цієї справи.

Заходи по боротьбі з корупцією, які успішно впроваджені за кордоном і можна адаптувати для України – рис. 3.2.1.

Варто врахувати, що в більшості країн світу при здійсненні правоохоронної діяльності наголос ставиться на профілактиці правопорушень за участі громадськості [18]. Громадські організації можуть здійснювати моніторинг та аудит політики антикорупційного спрямування, обов'язкову незалежну попередню експертизу, націлену на нормативно-правові та державно-управлінські акти, які мають ухвалити органи публічної влади [34].

Діяльність, як у США, інституту лобізму дозволить усунути корупцію в представницьких структурах на всіх рівнях. Завдяки цьому публічне управління стане більш відкритим і прозорим.

Рис. 3.2.1. Основні напрямки щодо зниження рівня корупції – зарубіжний досвід для України [34]

В країнах західної Європи активно впроваджуються програми антикорупційної освіти із залученням до цих процесів інституцій громадянського суспільства [3].

Розглянуті приклади боротьби з корупцією, впроваджені в інших країнах, зарекомендували себе як досить ефективні. Вони можуть бути впроваджені і в Україні, прискорити позитивні результати антикорупційної реформи і, разом з тим, формувати в свідомості громадян негативне ставлення до цього явища. На перспективу – несприйняття громадянами корупції як можливого явища в цивілізованому суспільстві, яке ми вибудовуємо в Україні, дозволить в майбутньому знизити до мінімуму проблеми з корупцією. А відтак, поступово буде збільшуватися довіра іноземного інвестора до України.

Вирішення загальноекономічних проблем, які негативно впливають на інвестиційну привабливість регіонів, однаково сприятливо відобразиться як в загальному на країні, так і у відношення регіонів.

3.3. Брендинг як інструмент формування інвестиційної привабливості регіону

Наразі регіони України планують свій розвиток в умовах глобальної конкуренції. Проведений в 2-му розділі аналіз виявив проблеми в багатьох сферах. Наприклад, для Миколаївської області це брак промислових підприємства, низький рівень виробництва; недостатній рівень транспортних шляхів та їх незадовільний стан; незадовільна демографічна ситуація, високий рівень безробіття, низька активність трудових ресурсів; високий рівень злочинності. До чисто регіональних проблем варто додати загальнодержавні проблеми, як корупція, нестабільна політична ситуація, складна сфера оподаткування, проблеми недовіри до судової системи тощо. Вирішити всі ці питання одночасно в короткі терміни не можливо, а проблеми інвестиційної привабливості загальнодержавного рівня – на рівні регіону вирішити не можливо. Тому для кожного окремого регіону потрібно шукати свій шлях залучення іноземних інвестицій. Особливо з огляду на те, що важливою умовою динамічного розвитку регіонів України є прискорення впровадження інноваційних технологій у різні сфери, створення комфортних умов для життя та розвитку людини, вирішення регіональних проблем економічного і соціального плану.

В першу чергу регіонам потрібно вирішувати поточні питання соціально-економічного розвитку. Але, разом з тим, потрібно звернути погляд в майбутнє і підвищити ефективність заходів вирішення питань залучення іноземних інвестицій. Вони стануть основою для впровадження інноваційних проєктів, що в свою чергу дозволить вивести економіку регіону на новий рівень. Тобто, на регіональному рівні потрібно шукати способи залучення інвестицій, при цьому

зацікавити інвесторів навіть при поточному, не завжди високому, рівні інвестиційної привабливості.

Ми пропонуємо в процесі планування інвестиційної привабливості регіону звернути увагу на зарубіжний досвід і використовувати його для вирішення проблем з залученням інвестицій, так як це показано в пункті 3.2. На рівні регіону можна впроваджувати всі запропоновані заходи боротьби з корупцією. Аналогічно, можна звернутися до зарубіжного досвіду вирішення інших проблем загальнодержавного рівня.

Ще однією слушною думкою щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості є розвиток регіональних брендів.

Бренд регіону – надзвичайно важливий нематеріальний актив, який асекує зростання конкурентних переваг господарюючих, а також політичних суб'єктів відповідного регіону [6]. Правильно сформований регіональний бренд стане основою для інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіону, що в результаті забезпечить як зростання рівня життя населення, так і його якості. Бренд регіону сприяє розв'язанню ряду проблем, вирішення яких дозволило б підвищити темпи розвитку. У кожного регіону України своя цікава історія краю, є своя культурна спадщина. Якщо ж регіон матиме відоме, знане і популяризоване ім'я, він привертатиме увагу інвесторів, політиків, власників бізнесу та споживачів.

Частіше брендинг регіону впроваджується з метою підвищення інтересу туристів. Проте, увага до даної території туристів, населення з інших регіонів приверне увагу й потенційних іноземних інвесторів.

Як стверджує О.Г. Вдовічена, хоч брендинг території у сьогоденні не лише інноваційне поняття, а життєва необхідність територій, проте такі міста: Житомир, Миколаїв, Тернопіль, Полтава, Рівне, Суми, Ужгород ще не створили концепцію своїх брендів. А отже, «брендування територій» є ключовим пріоритетом регіонального розвитку в Україні [6]. Це має бути враховано у стратегіях соціально-економічного розвитку регіонів і, на нашу думку, це один з реальних способів підвищення інвестиційної привабливості.

Брендинг регіону – це найбільш результативний інструмент його динамічного позиціонування, де вималювалася витривала тенденція визначати регіональний брендинг як цілісність неминущих цінностей, виняткових та автентичних характеристик відповідного регіону та спільноти, котрі отримали все\$ загальне визнання й користуються популярністю серед населення. Оскільки бренд території створюється на базі чітко вираженого позитивного іміджу відповідного регіону, котрий ґрунтується на виняткових можливостях задоволення тих чи інших потреб населення [35].

Бренд регіону є одним із фундаментальних факторів розпізнавання конкретного регіону, котрий створюється на базі чітко вираженого позитивного іміджу регіону та демонструє в межах території найвище відображення емоційних споживчих прерогатив, і зосереджений на здобуття найкращої рейтингової позиції регіону завдяки формування допоміжних конкурентних прерогатив та являється активом розвитку регіональної економіки [6].

Головними структурними елементами регіонального брендингу являються: можливість підтримувати зв'язок з цільовою аудиторією; здатність впливати на стейкхолдерів за допомогою інструментів брендингу; формування впізнаваного бренду регіону; можливість видозмінювати трансформування бренду в залежності від змін потреб стейкхолдерів; інформативність бренду і інформованість про нього; формування лояльності до бренду; визначення поточної чисельності асоціацій, по\$ в'язаних з відповідним брендом; доступність для розуміння бренду широкому загалу споживачів; відповідність очікувань споживачів заявленому набору характеристик бренду регіону [46].

Бренд регіону не формується природним шляхом, тому що він є продуктом керованого та свідомого осмислення, організованої суспільної рефлексії та проектування, який передбачає адміністрування процесами створення та просування бренду регіону, наявність замовника, кваліфікаційної групи розробників, інформаційних і фінансових ресурсів, чітко сформульованого технічного завдання, програму створення і просування бренда, моніторинг його ефективності, визначення механізму його підтримки та розвитку – усе це

вкладається в поняття брендмайкінгу або ж бренд-менеджмент території [51, с. 148].

Брендингові моделі регіону за основними індикаторами представлені в табл. 3.3.1.

Таблиця 3.3.1.

Брендингові моделі регіону за основними індикаторами [6]

Ідентифікатор моделі	Характеристики моделі	Застосування на прикладі регіонів України
Природні ресурси	Територія регіону з мальовничими краєвидами та унікальним ландшафтом. Теж зацікавити може унікальний природний об'єкт та ресурси	Карпати та гірські території Західних областей України, Олешківська пустеля, Дністровський каньйон, Оптимістична печера, Озера Волині та Закарпаття, та інші
Знакова фігура	Територія розвивається завдяки використанню особистості, постаті, життя якої пов'язане з цим містом, або подій, які відбувалися в цьому місті	Місця народження та перебування видатних діячів: с. Моринці, Черкаський регіон-місце народження Т.Г. Шевченка; с. Нагуєвичі, Львівський регіон-місце народження І.Я. Франка; Дніпропетровськ, Одеса-міста перебування О.С. Пушкіна; Київ місто хрещення Русі
Інфраструктурне спорудження	Реалізація органами регіонального управління та місцевого самоврядування окремого інфраструктурного проекту котрий може змінити та покращити імідж регіону	Комерційні та соціальні проєкти: найдовша набережна у Європі (м. Дніпропетровськ); Софіївський парк (м. Умань); Сходи на Пейзажній алеї (м. Київ)
Визначна подія	Регіон позиціонує себе як місце проведення визначних для держави подій, а також міжнародних фестивалів, виставок та форумів	Майдан Незалежності в Києві як центр прямого народовладдя, висловлення громадської думки та зламу політичних режимів у державі. Міжнародні фестивалі та виставки. Щорічний Сорочинський ярмарок у с. Сорочинці, Полтавська область
Спеціалізація регіону	Для регіону характерна відповідна йому спеціалізацію в певній галузі господарської діяльності	Міжнародний центр радянського ракетобудування (м. Дніпро), в Івано-Франківському регіоні (виробництво сувенірної продукції, виробів з овечої вовни, розвиток туризму та інші види діяльності), Рівненський регіон (деревообробка), Одеський регіон (органічне землеробство і зелений туризму) та інші

Процедура створення стратегічного плану брендингового розвитку регіону представлена на рис. 3.3.1.

Рис. 3.3.1. Процедура створення стратегічного плану брендингового розвитку регіону [6].

В процесі розробки бренду регіону враховуються таке:

1. Найсуттєвіші відмінності регіонального розвитку, які визначають його індивідуальність та унікальність.
2. Визначення чинників, які можуть стати його конкурентними перевагами.
3. Визначення структурних елементів та чинників розвитку, які можуть стати базою для бренду.
4. Аналіз цільових груп, для яких встановлені бренд-чинники будуть важливі. Наприклад, підприємства і організації, іноземні інвестори, які інвестують у регіон, платять податки тощо; зовнішні ринки тощо.

5. Визначення споживчої місткості цільових груп, орієнтирів регіонального брендмейкінгу.

6. Створення і імплементація комплексу заходів стосовно посилення конкурентних переваг.

7. Створення моделі бренду; розробка її стратегії.

8. Розробка програми розвитку бренду, механізму його просування [6].

Варто відмітити, що в статтях на дану тему наводиться багато прикладів, розглядаються пропозиції ідей використання регіональних особливостей при створенні бренду та його вдосконаленні, але в жодному прикладі не згадується Миколаївська область. Ми абсолютно переконані в тому, що в нашій області є цікаві місця, перспективні виробництва, цікава історія, відомі особи, які творили історію. Але ніхто про це не знає. А, отже, брендинг Миколаївської області – це перспективна ідея і основа, щоб зацікавити як вітчизняних, так і іноземних інвесторів.

При створенні брендів необхідно враховувати регіональні інтереси. Також сама система брендів повинна допомагати у вирішенні існуючих регіональних проблем. Брендинг регіону дозволить підвищити комерційну, інвестиційну та соціальну привабливість регіону, покращити його імідж, створити свій неповторний образ, тобто створити інтерес до даної території. І, таким чином, регіональний брендинг може стати дієвим інструментом підвищення міжнародної інвестиційної привабливості регіону, розвитку регіону, підвищення його конкурентоспроможності. Імплементація стратегії розвитку брендингу регіону має бути узгодження з усіма цілями його розвитку. В процесі використання бренду регіону потрібно буде постійно відслідковувати його вплив, за необхідності коригувати, покращувати.

Загалом, при відповідних зусиллях, прикладених до покращення регіонального розвитку, в будь-якому з них можна досягти покращення міжнародної інвестиційної привабливості.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставлених завдань в кваліфікаційній роботі досліджені питання забезпечення міжнародної інвестиційної привабливості регіонів України, що має на меті активне залучення іноземних інвестицій для реалізації проектів вдосконалення та розвитку регіонів.

1. Встановлено, що інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток та/або досягається соціальний та екологічний ефект; діяльність з реалізації інвестицій називається інвестиційною. Інвестиційна діяльність пов'язана з експортом та імпортом капіталів, технологій, послуг; міжнародними проектами; спільними підприємствами; інтеграційними процесами в різних сферах діяльності називається міжнародною, а інвестиційна привабливість – це комплексна якісна і кількісна характеристика, на основі якої приймається рішення про доцільність інвестиційної діяльності. Буває на рівні країни, регіону, галузі та конкретного господарюючого суб'єкту.

2. Виявлено, що основними чинниками, які вмотивовують інвесторів до здійснення іноземного інвестування, а прагнення країни-реципієнта до їх залучення є: зниження капітальних витрат і ризиків, придбання джерел сировини або нової виробничої бази, розширення діючих виробничих потужностей, реалізація переваг дешевих факторів виробництва; зростання ефективності маркетингу, набуття нових каналів торгівлі, проникнення на конкретний географічний ринок; фактори пропаганди і престижу, екологічні тощо. Переваги для країни-реципієнта – збільшення державних виробничих потужностей, розширення технологій й управлінського досвіду, підвищення конкуренції, зниження цін, підвищення якості продукції тощо.

3. В результаті вивчення думок вчених і практиків, сформовано перелік методів оцінки інвестиційної привабливості: параметричний аналіз з параметрами: зовнішня заборгованість, забезпеченість кадрами, конкурентоспроможність тощо; рейтингова оцінка – використовується переважно на замовлення урядової або

міжнародної організації. Методики Світового банку – оцінка перспектив інвестиційного клімату: «легкість» ведення бізнесу, дослідження підприємств, рівень бізнес-середовища. Для оцінки загального рівня інвестиційної привабливості країни використовуються індекси Investing Across Borders (IAB), Global Competitiveness Index, Index of Economic Freedom, Worldwide Governance Indicators та ін. Інвестиційну привабливість регіону оцінюють рейтинговим методом.

4. Досліджено, що в Україні скорочуються капітальні інвестиції (КІ) в економіку і знижується рівень інвестиційної привабливості. Позитивні зміни: впровадження безперервної програми з МВФ; утримування мінімального фіскального дефіциту з 2017 по 2019 рр.; лібералізація зовнішньої торгівлі і валютного регулювання. Серед проблем на шляху розвитку іноземного інвестування: високий рівень країнного ризику; зростання цін на енергоносії; підвищення вартості робочої сили; погіршення якісних характеристик інфраструктурних об'єктів; неефективна мотиваційна політика держави. Стосовно інвестиційної діяльності регіонів – основна тенденція це зниження інвестиційної активності.

5. Проведення аналізу інвестиційної привабливості України дозволило визначити, що політичне та економічне життя України не стабільні. Індекс Doing Business в 2020р. підвищився на 7 позицій за рахунок покращення одних показників, проте спостерігалось зниження інших. Загалом економіка України демонструє реальний прогрес, рівень корупції знижується, умови для бізнесу покращуються, а добробут населення зростає. Разом з тим, першими трьома перешкодами щодо іноземного інвестування в Україну в 2020р. названі недовіра до судової системи; корупція; монополізація ринків та захоплення влади олігархами.

6. Застосування моделі інтегрального статистичного оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України дозволило встановити, що інвестиційно привабливими регіонами виявилися Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Донецька, Львівська, Полтавська, Миколаївська та Київська області. Використаний метод дозволив проаранжувати регіони України за рівнем

інвестиційної привабливості, дає можливість досліднику варіювати показниками, для кожного регіону виявити вузькі місця, взявши за факторні ознаки складові інвестиційної привабливості, сформувати інформаційну базу для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення рівня інвестиційної привабливості регіону.

7. Встановлено, що корупція та проблемні взаємовідносини з судовою владою традиційно займають перші позиції в рейтингу проблем для інвесторів. Серед інших – монополізація ринків та захоплення влади олігархами, обтяжливе та мінливе законодавство, репресивні дії правоохоронних органів, нестабільні валютна і фінансова системи. Всі проблеми формування інвестиційної привабливості регіонів діляться на глобальні і локальні, які можна виявити в ході інтегрального оцінювання. Для Миколаївської області це: низький рівень виробництва; недостатній рівень транспортних шляхів та їх незадовільний стан; незадовільна демографічна ситуація, високий рівень безробіття, високий рівень злочинності.

8. Вирішення проблем корупції можливе продовженням і підвищенням ефективності проведення в Україні Антикорупційної реформи. Встановлено в ході вивчення питання, що не зважаючи виконану роботу, суттєво знизити рівень корупції не вдається. Запропоновано для пошуку шляхів зниження корупції пропонуємо звернутися до успішного зарубіжного досвіду. Зокрема, в Україні і в регіонах можна впроваджувати: антикорупційна просвіта; інституції громадянського суспільства; превентивні та заохочувальні антикорупційні заходи, які передують над репресивними; легалізувати інститут лобізму на всіх рівнях; створити антикорупційні приймальні та прямі телефонні лінії.

9. Доведено, що для кожного окремого регіону потрібно шукати свій шлях залучення іноземних інвестицій. Запропоновано підвищувати рівень інвестиційної привабливості шляхом створення та розвитку регіональних брендів. При створенні брендів необхідно враховувати регіональні інтереси. Регіональний брендинг є дієвим інструментом підвищення міжнародної інвестиційної привабливості регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний огляд «Місце України у рейтингу світового банку «Doing business». Міністерство економіки України : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua>
2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс. Изд. 2-е, перераб. и доп. К. : Эльга; Ника Центр, 2009. 620 с.
3. Боротьба з корупцією. *Урядовий портал*: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeu/borotba-z-korupciyeu>
4. Бочаров В. В. Инвестиционное бюджетирование : учебное пособие для магистров по специальности «Финансы и кредит». СПб. : Изд-во СПбГЭУ, 2013. 87 с.
5. В Україні другий рік поспіль спостерігається відтік інвестицій. *Слово і діло* : веб-сайт. 26 травня 2021 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/05/26/novyna/ekonomika/ukrayini-druhyj-rik-pospil-sposterihayetsya-vidtik-investyiczij-derzhstat>
6. Вдовічена О.Г., Шупрудько Н.В., Вовк С.В., Гаврилишина Б.Д. Розвиток регіональних брендів (практика областей України). *Економіка та держава*, 2020. №11. С. 69-74.
7. Венгуренко Т.Г., Плахотнюк В.В. Аналіз інвестиційної привабливості України. *Бізнес-інформ*. 2020. № 4. С. 103-111. URL: <http://www.business-inform.net>
8. Вербицька Ю.М. Інвестиційно-інноваційна діяльність як чинник соціально-економічного розвитку регіону : монографія. Київ : Академвидав, 2016. 188с.
9. Вільчинська О.М. Бондар Ю.І. Кількісна оцінка інвестиційної привабливості регіону (на прикладі Вінницької області). *Економіка і суспільство*, 2017. Вип. № 12. С. 408-414.
10. Вірянська О.В. Оцінка інвестиційної привабливості. *Економіка та бізнес-адміністрування*. 2017. URL: <https://nau.edu.ua/site/variables/news/2018/5/>

11. Власюк В. Що не так з капітальними інвестиціями в Україні? *Економічна правда* : веб-сайт. 6 травня 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2021/05/6/673627/>

12. Телішевська С. Контроль ОП та суди: що стримує антикорупційну реформу в Україні. *Слово і діло*: веб-сайт. 13 травня 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/05/13/statija/polityka/kontrol-op-ta-sudy-strymuje-antukorupczijnu-reformu-ukrayini>

13. Герасименко Ю.В., Козловський С.В. Моделювання інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі України : монографія. Вінниця : Глобус-Прес, 2017. 236с.

14. Господарське право. Особлива частина : підруч. М.С. Долинська, Г.В. Смолин, О.А. Туркот, Л.В. Хомко, Б.М. Гамалюк; за ред. Г.В. Смолина. Львів: ЛьВДУВС, 2019. 536с.

15. Гура А. О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення. *Економіка*. 2015. № 15. С. 188-196.

16. Економіка підприємства: магістерський курс : підр. / М.В.Загірняк, П.Г.Перерва, О.І.Маслак та ін. Част. І. За ред. професорів Загірняка М.В., Перерви П.Г., Маслак О.І. Кременчук : 2015. 736 с

17. Єльнікова Ю.В. Рейтингування регіонів України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій. *Інвестиції: практика та досвід*, 2020. №17-18. С.63-68.

18. Завгородній В.А. Зарубіжний досвід протидії корупції за участю громадськості (на прикладі деяких держав Західної Європи). Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства : матеріали II Міжнар. наук.-практ. Конф. (м. Дніпро, 17 листоп. 2020 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т

19. Задоя А.О. Міжнародна інвестиційна діяльність : навч. посіб. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 122 с.

20. Зелінська О.М., Галазюк Н.М. Теоретичні засади визначення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств в умовах сучасних

євроінтеграційних процесів. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 2018. Вип. 22. С. 48-51.

21. Степурина С.О., Дериховська В.І. Модель інтегрального статистичного оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України. *Інфраструктура ринку*, 2019. Вип. 30. С. 588-598.

22. Коваленко Ю.М., Мельничук Т.О. Прямі іноземні інвестиції: національний і міжнародний аспект : Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2014. № 1. С. 112–120/

23. Комліченко О. О. Інвестиційна привабливість галузей економічної діяльності регіону. *Економічний простір*, 2020. №156. С. 176-180.

24. Крушинська А.В. Особливості стимулювання інвестиційної привабливості туристичних комплексів на основі їх кластеризації. *Ефективна економіка*, 2014. №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3686>

25. Лактіонова О.А. Навчальний посібник з дисципліни «Інвестування». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця. 2019. 256 с.

26. Лещук Г.В. Систематизація підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 29. С. 93-98.

27. Матвеева О.Ю., Міняйло А.С. Інвестиційна привабливість регіону в контексті формування засад забезпечення його сталого розвитку. *Аспекти публічного управління*, 2015. №11-12(25-26). С. 77-88.

28. Мойсеєнко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н. Інвестиційний аналіз : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 276 с.

29. Мороз О.С. Розвиток інвестиційної діяльності в Україні в умовах економічної кризи 2020 року. *Економічний простір*, 2020. №154. С. 46-50.

30. Оніщенко І.О. Інвестиційна привабливість України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Траектория науки. Электронный научный журнал*, 2016. № 3(8). С. 289-295.

31. Опанасюк Ю.А. Методологічні основи оцінювання інвестиційної привабливості рекреаційного комплексу міських агломерацій. *Вісник СумДУ*, 2020. №1. С. 16-24.

32. Опанасюк Ю.А. Методологічні основи оцінювання інвестиційної привабливості рекреаційного комплексу міських агломерацій. *Вісник СумДУ*, 2020. №1. С. 16-24.

33. П'яте щорічне опитування іноземних інвесторів. *Центр Економічної Стратегії, Dragon Capital, Європейська Бізнес Асоціації*. Листопад 2020. URL: https://dragon-capital.com/content/uploads/2020_ForeignInvestorSurvey_Presentation_ua.pdf

34. Паутов В.О. Впровадження провідного зарубіжного досвіду діяльності органів протидії корупції в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. № 15. С. 114-117.

35. Пашкова Г.Г. Брендинг регіону в контексті нової парадигми регіонального розвитку. 2012. URL: [http://w.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02\(13\)/12pgg\\$ prr.pdf](http://w.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02(13)/12pgg$ prr.pdf)

36. Петраев А.В. Факторы инвестиционной привлекательности. Методика оценки инвестиционной привлекательности региона (отрасли, предприятия). URL: http://scholar.google.com/scholar_host?q=info:_AnsH32I54wJ:scholar.google.com/&output=viewport&pg=217

37. Приходько І.В., Дацишин Д.Н. Інвестиційний клімат України в контексті зовнішньоекономічної діяльності. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 49. С. 23-27.

38. Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку. Наказ Держкомстату України № 114 від 15.04.2003 р. URL: http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/index.htm (дата звернення: 15.01.2020).

39. Про інвестиційну діяльність. Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

40. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/>.

41. Регулярне опитування іноземних інвесторів: Спеціальний випуск. *Центр Економічної Стратегії, Dragon Capital, Європейська Бізнес Асоціації*. Квітень 2019. URL: https://dragon-capital.com/files/uploads/Foreign-Investors-Survey-2019/2019_InvestorSurvey_SpecialEdition_Presentation_ua.pdf

42. Рекомендації Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо стандартів залучення та супроводу інвесторів на місцевому та регіональному рівні. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/489/Methodology_on_investors_support_on_regional_and_local_levels__1_.pdf

43. Романчук А.Л. Оцінка інвестиційної привабливості як необхідний елемент управління фінансово-економічною безпекою. Матеріали «Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції для здобувачів вищої освіти і молодих науковців «Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент». URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2369>

44. Рощина Н.В., Борданова Л.С., Мілько І.В. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України). *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*, 2017. № 14. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/108764>

45. Сазонець І.Л. Федорова В.А. Інвестування : підруч. для ВНЗ. Київ : ЦУЛ, 2016. 311с.

46. Селюков М.В., Шалыгина Н.П., Шалыгина Т.О. Развитие регионального брендинга как маркетинговой технологии. *Современные проблемы науки и образования*. 2013. № 6. URL: [http://www.science\\$education.ru/ru/article/view?id=10541](http://www.science$education.ru/ru/article/view?id=10541)

47. Скільки інвестицій заходить в області України: хто лідер, а хто аутсайдер. *Слово і діло* : веб-сайт. 16 жовтня 2020 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/10/16/infografika/ekonomika/skilky-investyczij-zaxodyt-oblasti-ukrayiny-xto-lider-a-xto-autsajder>

48. Сприятливість умов ведення бізнесу. Україна. *The World Bank*: веб-сайт. URL: <https://russian.doingbusiness.org/ru/data/exploreeconomies/ukraine>

49. Статистика зовнішнього сектору України за методологією 6-го видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» (МВФ, 2009). *Національний банк України* : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external>

50. Степурина С. О., Дериховська В.І. Модель інтегрального статистичного оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України. *Інфраструктура ринку*, 2019. Вип.30. С. 588-598. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/30_2019_ukr/90.pdf

51. Студінська Г.Я. Територіальний бренд як механізм реінкарнації депресивних регіонів України. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 1. С. 62—72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2015_1_12

52. Третє щорічне опитування іноземних інвесторів. *Центр Економічної Стратегії, Dragon Capital, Європейська Бізнес Асоціації*. Вересень 2018. URL: https://dragon-capital.com/files/uploads/2018_investorsurveyresults_presentation_ua.pdf

53. Україна впевнено просувається вгору у світових рейтингах. *Українська стратегія Гройсмана* : веб-сайт. URL: <https://www.strategy.ua/articles/100>

54. Федоренко В. Інвестиційні процеси в Україні : монографія. Київ : Кондор, 2017. 147с.

55. Федоров Г. О. Особливості формування інвестиційного іміджу України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*, 2018. Т.29(68), №3. С. 97-102.

56. Федоров Г.О. Методологія оцінки інвестиційної привабливості: регіональний аспект. *Актуальні проблеми державного управління*, 2018. Вип.2. С. 50-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2018_2_10

57. Харченко Т.Б., Сагайдак Ю.А. Підвищення інвестиційної привабливості регіонів України: стратегічні аспекти та можливості вирішення. *«Молодий вчений»*, 2017. №6(46). С.523-526.

58. Цимбал П.В., Манзюк О.І Зарубіжний досвід організації інституцій у сфері антикорупційної діяльності: правові засади вдосконалення діяльності

державного бюро розслідувань у світлі адаптації до міжнародних стандартів. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2020. №9. С. 32-34.

59. Черкашина Т.С. Стан і тенденції іноземного інвестування в економіку України на етапі четвертої промислової революції. *Академічний огляд*. 2020. № 2 (53). С. 95-105.

60. Як змінювалося місце України в світових рейтингах в 2015-2020 роках. *Слово і діло* : веб-сайт. 05 січня 2021 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/05/infografika/suspilstvo/yak-zminyuvalosya-misce-ukrayiny-svitovyx-rejtynhax-2015-2020-rokax>

61. Ярошевич Н.Б., Кондрат І.Ю., Якимів А.І. Державне управління інвестиційною діяльністю : навч. посіб. Львів : «Новий Світ-2000», 2020. 429 с.

62. Balabanova N.V., Bondarenko O.H. Otsinka vplyvu priamykh inozemnykh investytsii na ekonomichnyi rozvytok krainy. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomika*. 2018. Vyp. 16. S. 58-67.

63. Business Environment. The World Bank : веб-сайт. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/doingbusiness>

64. Corruption Perception Index. Transparency International: веб-сайт. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

65. Doing Business The World Bank : веб-сайт. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/doingbusiness>

66. Economic Freedom of the World. Economic Freedom : веб-сайт. URL: <https://www.heritage.org/index/about>

67. Enterprise surveys. The World Bank : веб-сайт. URL: <https://www.enterprisesurveys.org/en/enterprisesurveys>

68. Global Competitiveness Index. World Economic Forum : веб-сайт. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>

69. Index of Economic Freedom. Economic Freedom : веб-сайт. URL: <https://www.heritage.org/index/>

70. Indicators of Product Market Regulation. The Organisation for Economic Co-operation and Development : веб-сайт. URL: <https://www.oecd.org/economy/reform/indicators-of-product-market-regulation/>

71. Investopedia. Foreign Direct Investment – FDI. URL: <http://www.investopedia.com/terms/f/fdi.asp>.

72. World Competitiveness Scoreboard. IMD World Competitiveness Center: веб-сайт. URL: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center/>

73. World investment report 2012 – Towards a New Generation of Investment Policies, 05 Jul 2012. United nations conference on trade and denelopment (UNCTAD). URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf (дата звернення: 15.01.2020).

74. Worldwide Governance Indicators. The World Bank : веб-сайт. URL: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators>

75. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>